

Afgørelser – Reg. nr.:

Fredningen vedrører:

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET>

FREDNING I RIBE AMT

F. P. U. j. nr.: 5425-1-3-70
54565-2-2-71

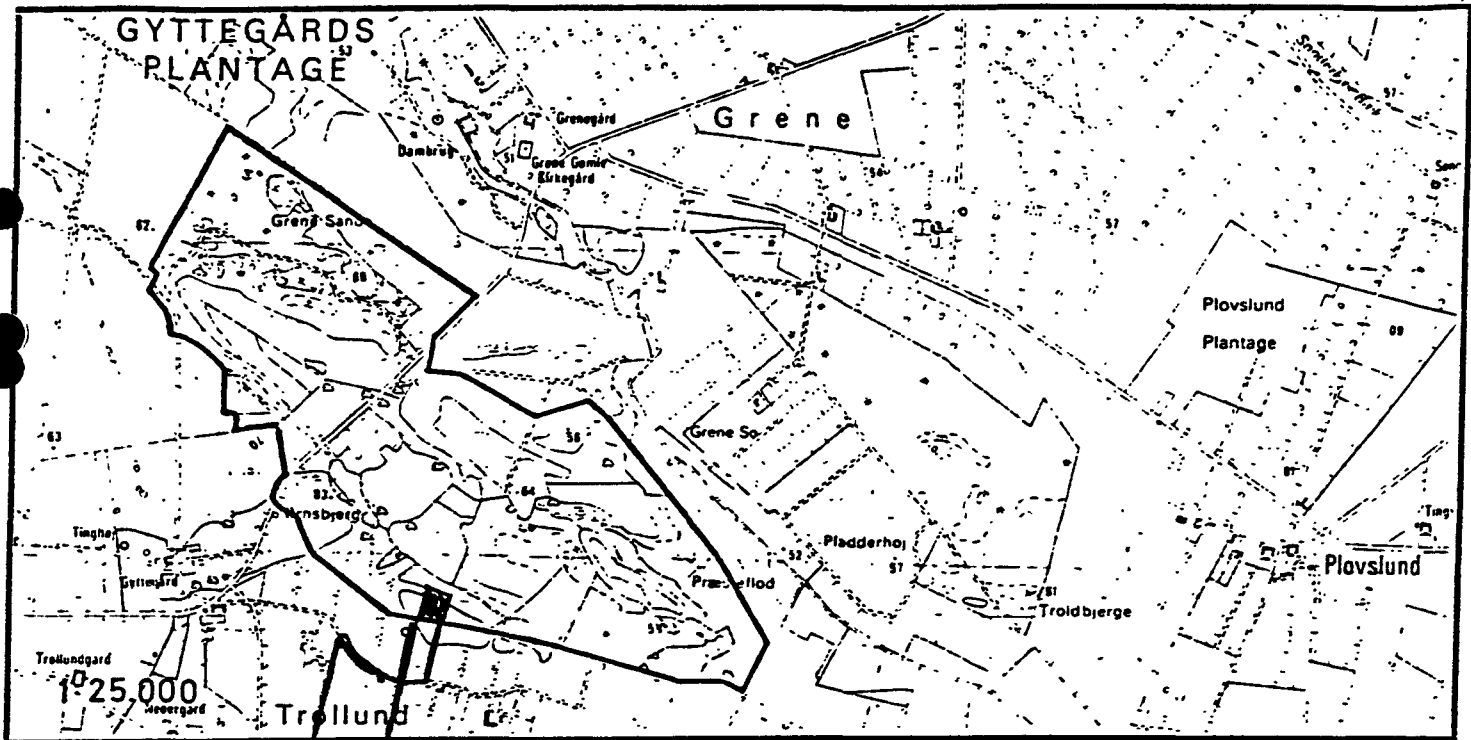
Lokalitet: Grene Sande.

F. N. j. nr.: 12/1966

F. N. pag. nr.: 90 og 91

Kommune: Grindsted 565

O. F. N. sag nr.: 1934/67

Areal: 160 ha

Interessezone: I

Udvalgt af: F.N., den 11. august 1967.
O.F.N., den 21. april 1969.

Formål: Landskabsfredning. Bevarelse af de naturlige overfladeformer og vegetationstyper

Indhold: Offentlig adgang ad de bestående skov- og markveje samt anlagte stier. Borthugst af selvsået træ- og buskbevoksning er tilladt såvel for ejeren som for det offentlige. P-plads og skiltning kan etableres af det offentlige og fredningsplanudvalget. Der må ikke drænes, udgrøftes, græsses, afgraves, aflæsses, tilplantes, bebygges, opstilles skure, boder, master o.l., camperes, opsættes luftledninger og bruges åben ild. Forskellige undtagelser i kendelsen. Den fremtidige vedligeholdelse påhviler det offentlige.

Ejer: Staten ved miljøministeriet og private.

Beskytteren: Fredningsnævnet, Naturfredningsrådet, Danmarks Naturfredningsforening og delvis Nationalmuseet.

Miljøministeriet, j. nr. 5400-2-72.

11 FEB. 1990

- 8 NOV. 1990

Reg. nr.: 565-2

KORT- OG MATRIKELSTYRELSEN

Udstykningsafdelingen

Rentemestervej 8, 2400 København NV.
Telefon: 35 87 50 50
Telefax: 35 87 50 60

Dato: 19-9-1990

J. nr. : U1990/54264

Dist. : RB jn

Ref. : 90.097.8961.01

Landinspektørfirmaet
Lsp. Helge Vejrup
Krogagervej 14
7200 GRINDSTED

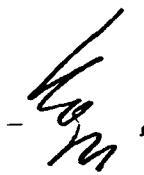
./. Sagen (ialt 14 sagsakter) tilbagesendes.

Da ejendommen matr.nr. 1i Trøllund By, Hejnsvig er omfattet af tinglyste fredningsbestemmelser, anmodes De om at vedlægge erklæring fra fredningsnævnet, jf. udstykningscirkulære nr. 121 af 27-6-1990, § 12, stk. 3.

Med venlig hilsen

J. O. Jensen

180 90 2 - OKT. 1990

Ribe amtsråd

Deres svar bedes anført på denne skrivelse.

4 OKT. 1990

j. nr. 8-70-53-4-565-1-90

Miljøministeriet, J. nr. SN
12-11/9-0001
11 OKT. 1990

Akt. nr. 31

21/4-1969

U D S K R I F T

a f

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL

=====

År 1969, den 21. april, afsagde Overfredningsnævnet følgende

k e n d e l s e :

i

- 1) sag nr. 1933/67 vedrørende fredning af hedearealer omkring St. Råbjerg i Grene sogn og
- 2) sag nr. 1934/67 vedrørende fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn,

hvilke sager Overfredningsnævnet på grund af arealernes nære beliggenhed og personsammenfald i ejerforhold har behandlet under ét.

I de af fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds den 11. august 1967 afsagte kendelser hedder det vedrørende førstnævnte sag:

"Ved brev af 10. januar 1966 anmodede Danmarks Naturfredningsforening Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds om at rejse frednings-sag vedrørende hedearealer omkring St. Råbjerg, der er beliggende vest for den offentlige bivej mellem Hejnsvig og Løvlund ved Utoft plantage ca. 5 km sydøst for Grindsted.

Som begrundelse for fredningen har naturfredningsforeningen nærmere anført:

.....

"Den nordlige trediedel af arealet ligger på hedesletten, medens de sydlige to trediedele ligger på bakkeøterræn. Grænsen mellem hedeslette og bakkeø er meget tydelig, og højdeforskellen er ca. 10 m. Fra det højeste punkt, St. Råbjerg, er der en storslået udsigt over hedesletten mod nord. Hele området er dækket af en ensartet lyngbevoksning med revlingris, tyttebær, melbærris, lav skorsoner m.fl.; der er så at sige ingen opvækst af bjergfyr eller andre træer. I lavninger på fugtigere bund vokser klokkelyng og mosebølle, medens blåbærbusken findes på den nordvendte bakkeøskråning. I en lavning øst for St. Råbjerg findes et ret stort hedekær.

Hedearealet yder med sin smukke, ensartede og uforstyrrede vegetation gode muligheder for studiet af lynghedens planteverden. Desuden er området velegnet til demonstration af de geomorfologiske begreber: bakkeø og hedeslette. Herudover har området en ganske særlig interesse i botanisk henseende, idet det er det eneste i nutiden ikke tilplantede område af Utoft plantageareal, der i årene 1900-1903 undersøgtes af botanikerne F. Børgesen og C. Jensen. Disse botanikeres fyldige noter muliggør sammenlignende undersøgelser til belysning af vegetations-

udviklingen. Det vil derfor være af såvel undervisningsmæssig som naturvidenskabelig betydning, at heden ved St. Råbjerg sikres ved fredning."

.....
Fredningsforslaget omfattede en del af matr. nr. 2 d, Løvlund, Grene sogn, eller i alt ca. 25 ha.

Naturfredningsforeningens påstand går i hovedtræk ud på, at heden skal bevares i sin nuværende tilstand.

Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter, der har haft sagen forelagt, har i brev af 4. november 1966 foreslået den rejste fredningssag udvidet med ca. 40 ha, hvorefter påstanden skulle omfatte hedearealerne omkring St. Råbjerg fra Utoft plantage i vest til Gyttegård plantage i øst. Udvalget henstillede endvidere, at der sikres offentligheden adgang til gående færdsel ad stier fra den offentlige bivej mod vest til St. Råbjerg og mod øst til Gyttegård plantage til forbindelse med et foreslået stianlæg i det område af Grene Sande, der omfattes af en for nævnet samtidig rejst sag.

Fredningsforslaget omfatter herefter, idet naturfredningsforeningen har tiltrådt den af fredningsplanudvalget foreslåede udvidelse, helt eller delvis matr. nr. e 1 d, 2 d og 2 e Løvlund, Grene sogn, hvoraf matr. nr. 1 d. ejes af A/S Gyttegård, v/højesteretssagfører Eivind Helsted, Rådhusstræde 1, København K., og matr. nr. e 2 d og 2 e ejes af fru Birte Gårman Pedersen, Grindsted, og Carsten Eigil Inopinatus Hallas, v/landsretssagfører Poul Pedersen, Torvegade 8, Vejle.

Af et af Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter udarbejdet detailleret oversigtskort fremgår bl.a., at ca. 33 ha af de af påstanden omfattede ca. 65 ha er beliggende inden for den i naturfredningslovens § 25, stk. 2, omhandlede afstand fra private skove.

Den detaillerede fredningspåstand for området er sålydende:

"Enhver foranstaltning, der kan virke skadelig på hedens naturlige plantevækst, skal ikke være tilladt.

Enhver form for dræning eller udgrøftning skal være forbudt. Bortgravning af eller aflæsning af materiale skal ikke være tilladt.

Beplantning af heden må ikke finde sted. Selvsåede træer skal om fornødent kunne fjernes.

Enhver form for bebyggelse, opstilling af skure, boder, master og lignende skæmmende indretninger skal ikke være tilladt. Den i hedens østlige del anlagte skydebane sløjfes.

Der skal være adgang for skoler og højere læreanstalter til at anvende heden som undervisnings- og studieobjekt."

Det hedder videre i påstanden, at foranstående dog ikke skal være til hinder for, at der etableres en mindre parkeringsplads ved den offentlige bivej, ligesom der skal kunne anlægges visse stier gennem området.

Påtaleret tillægges ifølge påstanden Fredningsnævnet for Ribe amtsråds-kreds, Naturfredningsrådet og Danmarks Naturfredningsforening.

I brev af 1. marts 1966 har Naturfredningsrådet udtalt, at sagen fortjener den stærkeste anbefaling.

Det hedder bl.a. videre:

.....

" at områderne udgør nogle af de sidste rester heder og indsander i vestranden af det landskab, som i middelalderen hed "Randbøl Hede", et vidtstrakt område i Midtjylland vest for Randbøl kirke. Der er ganske vist fredet et værdifuldt større areal af Randbøl Hede syd for Frederikshåbs Plantage, men på sidstnævnte areal ses ingen overgang mellem vegetation på bakke og hedeslette således som ved Utoft. Derfor er Utoft-fredningen et vigtigt supplement til fredningen ved Frederikshåb.

Iøvrigt ønsker rådet at fremhæve betydningen af, at der med tiden med det fredede areal ved Frederikshåb som centrum opbygges en

midtjysk naturpark, der i sig måtte omfatte bestemmelser om arealer inden for et område omtrentlig omgrænset således: Holme å med omgivelser mod syd, Grene-Grindsted å - Lindeballe mod nord, Hovborg-Grindsted vejen mod vest og en linie Nørup-Randbøldal-Spjarup mod øst. I en sådan naturpark ville resterne af heder og sander ved Utoft og Grene være et helt naturligt og vigtigt led. Af den grund bør det overvejes, at der sikres offentligheden begrænset adgang til Utoft-arealet f.eks. ved en sti til St. Råbjerg."

.....
blevet

Efter at være gjort bekendt med den af fredningsplanudvalget foreslåede udvidelse af påstanden har Naturfredningsrådet i supplerende erklæring af 13. januar 1967 tilsluttet sig ønsket om, at fredningen udvides som foreslået af udvalget.

Fredningsnævnet, der under behandlingen af denne sag består af dommer Poul Buch, Varde, amtsrådsmedlem, sognerådsformand Alfred Jepsen, Ølgod, og gårdejer Kr. Søndergård, Krog pr. Billund, har behandlet sagen på behørigt indvarslede møder den 30. januar og 8. maj d.å., hvortil var indkaldt de to lodsejere og andre interesserede, og hvor tillige repræsentanter for bl.a. Danmarks Naturfredningsforening, Naturfredningsrådet og Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter var mødt.

Nævnet har foretaget indgående besigtigelser af de interesserede arealer og har derhos behandlet sagen internt den 25. juli 1967.

Under sagens behandling har nævnet haft teknisk bistand af landinspektør Gert Alsted, Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter og landinspektør Gunnar Jessen, Varde.

Under sagens gang har de interesserede lodsejere over for nævnet fremsat protester mod den foreslåede fredning ved principalt at påstå fredningen nægtet fremme, subsidiært at påstå sig tilkendt erstatninger som nedenfor nærmere omtalt.

Amtmand Bach har for fredningsplanudvalget fremhævet, at der

i udvalget er enighed om, at det pågældende område er fredningsværdigt på grund af sit særpræg og landskabelige skønhed. Arealerne danner et grænseområde som udflugtsmål for turister fra såvel Østjylland som Vestjylland. Han fremhævede endvidere de videnskabelige interesser. Under sagens behandling bør det tilstræbes, at der sikres almenheden adgang til gående færdsel fra den eksisterende parkeringsplads ved vejen til højdepunktet ved forswarets skydeskiveanlæg.

Cand. mag. Bertel Hansen har for Danmarks Naturfredningsforening fremhævet betydningen af at sikre det karakteristiske landskab, særligt bakkeoen, skrænten og hedefloden, for eftertiden. Bakkedraget er særlig velegnet til demonstration af naturforholdene i nabolaget.

Cand. mag. Simon Lægård, Naturfredningsrådet, har tilsluttet sig, at fredningen gennemføres i det af fredningsplanudvalget foreslåede omfang.

Oberstløjtnant Ole Hansen har for Forsvarets bygningstjeneste oplyst, at forsvaret har indgået overenskomst med ejerne af heden om anlæg af den eksisterende skydebane, der anvendes af hjemmeværnet i Grindsted-området og af intendanturkorpset i Grindsted, og at der herfor betales en årlig leje af 1.000 kr. Han oplyste endvidere, at slojfnings af skydebanen og reetablering af denne et andet sted vil medføre udgifter for forsvaret på ialt ca. 45.000,- kr. Han henstillede, at påstanden om slojfnings af skydebanen nægtes fremme, idet forsvaret fremover vil kunne indstille skydningerne på banen i week-ender i juni, juli og august måneder samt inden for normal arbejdstid på hverdage, dog med undtagelse af mandage og fredage, hvor der er brug for skydebanen hele dagen.

Advokat Mansfeld-Giese, Brande, har for ejerne af matr. nr. e 2 d og 2 e, Lovlund, i brev af 26. april d.å. nedlagt påstand om, at fredningen ikke gennemføres.

Det hedder i brevet videre:

.....

"Såfremt fredningen desuagtet gennemføres under den form, i hvilken fredningspåstand er nedlagt, skal jeg opgøre mine klienters erstatningskrav som følger:

Utoft er ved vurdering pr. 1/8-1965 vurderet til ejendomsværdi 600.000,00 kr. Såfremt fredningen gennemføres i det foreslåede omfang, kan forringelse af ejendommen som helhed ikke sættes til mindre end 15% af handelsværdien, der må antages at være to gange vurderingen. Tabet vil herefter kunne ansættes til 180.000 kr. Følgelig påstås dette beløb tillagt mine klienter. Med i betragtning ved opgørelsen er dels taget det direkte tab, der lides derved, at heden, der er velegnet til beplantning, nu ikke kan beplantes, dels den kolosale brandfare for hele Utoft, som offentlighedens uhindrede adgang til heden vil medføre; ydermere det faktum, at denne offentlige adgang ganske vil ødelægge jagten på heden og de tilstødende dele af plantagen samt endeligt det voldsomme fald i ejendommens herlighedsværdi, en fredning vil medføre. Til nærmere belysning af rimeligheden af den nedlagte erstatningspåstands størrelse skal bemærkes, at det berørte hedeareal omfatter 62,7 ha. Prisen for uopdyrket hede af kvalitet, herunder også æstetisk, som Utoft, andrager i dag ikke under 4.000 kr. pr. ha. Handelsværdien for heden kan altså ansættes til ca. 240.000 kr. Den forringelse af hedens handelsværdi, en fredning medfører, andrager op imod 75 % altså 180.000 kr., netop den nedlagte erstatningspåstand.

Såfremt fredningsmyndighederne er villige til at afstå fra stianlæg og fra offentlig adgang til den del af heden, der ligger vest for Hejnsvig-Løvlundvejen, vil mine klienter være villige til mod en væsentlig nedsat erstatning at tinglyse deklaration også på dette stykke om, at ret til beplantning frafaldes. Ydermere vil mine klienter i så fald være villige til i størst muligt omfang efter forudgående skriftlig hen-

vendelse at give videnskabsmænd og andre i plantevæksten berettiget interesserede adgang til studier på heden.

Såfremt fredningen af Gyttegård frafaldes og stianlæg over det øst for vejen beliggende hedeareal herefter må skønnes formålsløst, står mine klienters tilbud om frafald af beplantningsret mod passende erstatning også ved magt for så vidt angår den del af heden."

.....

Skovrider C.J.Bech har i brev af 4. maj 1967 for A/S Gyttegård nedlagt følgende erstatningspåstand med henblik på den mulighed, at fredningen gennemføres i det påståede omfang:

.....

"Gyttegårds ejendomsværdi er pr. 1. august 1965 ansat til kr. 704.600, hvoraf en særlig ansat "herlighedsværdi" udgør kr. 200.000.

Det må formodes, at ejendommens handelsværdi på nuværende tidspunkt ligger betydeligt højere end i 1965 - ikke som følge af nogen stigning i forrentningsværdien, denne er nærmest faldet i de sidste 2 år - men som følge af den stadig fortsatte kroneforringelse og som følge af, at Gyttegård plantage er en udpræget herlighedsejendom, der i voksende grad vil virke tillokkende for velhavende forretningsmænd, der søger et fredfyldt sted.

Det må derfor skønnes, at "herlighedsværdien" på nuværende tidspunkt - inden fredningen finder sted - udgør kr. ca. 400.000, og at den ufred, som den med fredningen forbundne offentlige adgang til de pågældende arealer vil give, i alt fald vil nedsætte ejendommens handelsværdi med 25 % af ovenstående beløb - eller med kr. 100.000.

Der er endvidere ikke tvivl om, at den offentlige adgang til de på visse årstider meget brandfarlige arealer vil forøge brandrisikoen i plantagen, og at man derfor må forlange dækning for eventuelle udgifter til ekstraordinære sikkerhedsforanstaltninger imod brandfare.

Endelig må man forlange de fornødne udgifter afholdt i forbindelse med udlægning af erstatningsarealer for de på nuværende tidspunkt bevoksede områder inden for fredningsarealet, hvor almindelig god skovdrift ikke må opretholdes. Det drejer sig her vist nok om godt 7 ha af de ca. 16 ha bevokset areal, der findes inden for fredningsområdet.

Opgørelsen vil herefter komme til at se således ud:

Erstatning for forringelse af handelsværdien	kr. 100.000
Tilbagevendende udgifter til ekstraordinære sikkerhedsforanstaltninger imod brandfare	?
Udgifter i forbindelse med tilplantning m.v. af erstatningsareal a kr. 2.500 pr. ha antagelig 7,2 ha a kr. 2.500	<u>18.000</u>
	kr. 118.000

+ de tilbagevendende udgifter imod brandfare."

.....

Det bemærkes, at sidstnævnte opgørelse tillige vedrører arealer omfattet af den for nævnet samtidig verserende sag om fredning af Grene Sande.

Danmarks Naturfredningsforening og fredningsplanudvalget har herefter frafaldet påstanden om etablering af stianlæg øst for den offentlige vej fra Hejnsvig til Løvlund, ligesom påstanden om sløjfning af den på heden værende skydebane frafaldes under forudsætning af, at skydningerne begrænses som foran beskrevet samt på vilkår, at der ikke anvendes tungere våbenarter end hidtil.

Efter indgående overvejelser har nævnet enstemmigt truffet beslutning om, at den foreslåede fredning gennemføres i følgende omfang:

Det fredede areal omfatter hele matr. nr. 2 d og 2 e, Løvlund, og den del af matr. nr. 1 d, ibd., der udgør de utilplantede arealer af afdeling 19 (litra b) i Gyttegård plantage, alt som vist på vedhæftede kort.

Ved fredningsnævnets således truffede beslutning har nævnet i overensstemmelse med indholdet af naturfredningslovens § 1 i første række lagt til grund, at det pågældende hedeareal på grund af dets skønhed, beliggenhed og ejendommelighed har væsentlig betydning for almenheden, der vil kunne nyde udsigten fra St. Råbjerg.

Nævnet har endvidere taget i betragtning, at det efter det oplyste også af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde må være overordentlig betydningsfuldt at bevare disse arealer, ligesom nævnet må være enig i Naturfredningsrådets opfattelse af, at de pågældende arealer er særligt egnede til at indgå i et midtjydsk naturparkområde med store rekreative kvaliteter.

Med hensyn til fredningens indhold fastsættes følgende nærmere bestemmelser for området:

1. Enhver foranstaltning, der kan virke skadelig på hedens naturlige plantevækst, er ikke tilladt.

Beplantning af heden må ikke finde sted. Selvsåede træer skal om fornødent kunne fjernes ved det offentliges foranstaltning uden udgift for ejerne.

Foranstående skal ikke være til hinder for, at der etableres et indtil 25 m bredt brandbælte langs det vestlige skel af matr. nr. 2 e, Løvlund, mod Utoft plantage.

2. Enhver form for dræning eller udgrøftning er forbudt.
3. Bortgravning af eller aflæsning af materialer er ikke tilladt.
4. Henksthing af affald eller etablering af bilophugningspladser er forbudt.
5. Tobaksrygning og brug af åben ild er forbudt.
6. Anvendelse af radio eller anden form for støjsspredning på arealet er forbudt.
7. Luftledninger må ikke føres hen over arealet.
8. Enhver form for yderligere bebyggelse er ikke tilladt. Opstilling af skure, boder, master og lignende skæmmende indretninger er for-

.budt.

9. Campering er forbudt.

10. Der skal være adgang for skoler og højere læreanstalter til at anvende heden som undervisnings- og studieobjekt efter forudgående meddelelse til ejerne.

11. Der tillægges almenheden adgang til gående færdsel ad en 2 m bred og ca. 550 m lang sti fra parkeringspladsen ved den offentlige vej til udsigtspunktet ved den trigonometriske station, alt som vist på det vedhæftede kort. Omkring udsigtspunktet skal arealerne i en afstand af 3 m fra punktet være tilgængelige for almenheden.

Stien anlægges ved anvendelse af en fræser og tromles med stentromle, således at anden afmærkning af stien kun om fornødent etableres.

Den fremtidige vedligeholdelse af stien påhviler Grene kommune.

12. Endvidere tillægges der almenheden adgang til parkering på den allerede eksisterende parkeringsplads, som vist på det vedhæftede kort.

Den fremtidige vedligeholdelse af parkeringspladsen påhviler Forsvarets bygningstjeneste og Grene kommune i forhold til pladssens benyttelse af henholdsvis forsvaret og almenheden.

13. Begrænsninger i færdselsretten.

Almenheden har adgang til gående færdsel ad stien til St. Råbjerg, når skydebanen ikke er i brug.

Det bemærkes herved, at forsvaret har givet tilsagn om, at der ikke vil finde skydninger sted i week-ender i juni, juli og august måneder samt inden for normal arbejdstid på hverdage, dog med undtagelse af mandage og fredage.

14. Den på arealet værende skydebane må ikke udvides, ligesom der ikke må anvendes tungere våbenarter end hidtil.

Nævnet vil i samarbejde med Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter foranledige skilte opsat med individuel tekst efter forholdene, når fredningssagen er endelig afgjort.

Det bemærkes, at forlig om erstatningerne for fredningen ikke har kunnet opnås for nævnet.

Det er over for nævnet oplyst, at grundværdien for matr. nr.e 2 d og 2 e, Løvlund, ved den seneste ejendomskyldvurdering pr. 1. august 1965 er fastsat til 9.000 kr.

Under hensyn til det således anførte og til samtlige i øvrigt i betragtning kommende omstændigheder fastsætter fredningsnævnet med bemærkning, at nævnet har ment at kunne tilkende 700 kr. pr. ha i erstatning, dog kun 350 kr. pr. ha. for arealer, der er beliggende inden for skovbyggelinien, nedennævnte erstatninger for fredningen som foran beskrevet:

Matr.Nr.	omtrentligt samlet areal i ha	heraf omfattet af § 25.	ejer	tilkendt erstatning
<hr/>				
Løvlund, <u>Grene sogn</u>				
2 d og 2 e	62,7	30,8	Birte Gårmand Pe- dersen og Carsten Eigil Inopinatus Hallas v/adv.Mans- feld-Giese	33.110,00 kr.
1 d	<u>2,7</u> ca. 65,4 ha	<u>2,7</u> 33,5 ha	A/S Gyttegård v/ HRS.Ejvind Helsted	<u>945,00 -</u>
				<u>34.055,00 kr.</u>

Det bemærkes, at erstatningerne er udregnet på grundlag af det foran omtalte oversigtskort over de af sagen omfattede arealer.

Ved erstatningernes fastsættelse er der taget hensyn til samtlige ulemper ved fredningen, herunder i forbindelse med anlæggelse af en sti efter de foran af nævnet angivne retningslinier.

Erstatningerne, der forrentes med 6 % årlig fra kendelsens dato, udbetales til de foran anførte ejere, da ikke andre i ejendommene interesserede har fremsat krav under sagens behandling.

Erstatningerne udredes som nedenfor bestemt.

Kendelsen vil være at tinglyse på de nedennævnte ejendomme med prioritet forud for al pantegæld

Påtaleret tilkommer fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds, Naturfredningsrådet og Danmarks Naturfredningsforening."

Konklusionen er sålydende:

"Ejendommene, matr. nr. e 1 d, 2 d og 2 e, Løvlund, Grene sogn, fredes som ovenfor bestemt og som afgrænset på vedhæftede kort.

I erstatning udbetales til lodsejerne de ovenfor nævnte beløb, i alt 34.055,- kr. med renter 6 % årlig fra kendelsens dato.

Af erstatningen udredes tre fjerdedele af statskassen. Den sidste fjerdedel udredes af Ribe amtsfond og af de i amtsrådsredsen beliggende købstadkommuner efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Kendelsen kan indankes for Overfredningsnævnet, adresse: Nyrops-gade 22, København V., inden 4 uger fra kendelsens afsigelse eller forkyndelse."

Den anden kendelse lyder således:

"Ved brev af 10. januar 1966 anmodede Danmarks Naturfredningsforening Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds om at rejse fredningssag med hensyn til et ca. 800 m langt og 600 m bredt areal af Grene Sande i Gyttegård plantage ca. 4 km vest for Billund.

Som begrundelse for fredningen har naturfredningsforeningen nærmere anført:

.....

"at arealet på alle sider er omgivet af nåletræsplantninger. I arealets nordlige del ligger en meget smukt udviklet parabelklit, i hvis nordlige gren der stadig findes talrige "levende" vindbrud. På friske sandflader ses her den for vore indsande karakteristiske pionervegetation med hjælme, sandskæg, krybhvene, sandstar og mosset *Polytrichum pilosum*. Parablens sydlige gren er lyngklædt og bevokset med spredte bjergfyr, mens en del skovfyr har indfundet sig omkring toppunktet. Udblæsningsfladen mellem parablens grene er udviklet som fugtig lynghede; også her vokser spredte bjergfyr og enkelte encærbuske.

Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvemosesamfund. Dette kær er over store flader ganske uberørt. Et enkelt sted er der spor af gammel tørvegravning, ligesom en afvandingsgrøft af ældre dato kan spores.

Det ovenfor beskrevne areal ligger på hedesletteterræn, men grænser umiddelbart op til den syd for liggende bakkeø. Ved foden af

skråningen ligger de finest udviklede dele af det førømtalte hedekær.

Grene Sande yder enestående muligheder for at studere sandflugtens mekanik i et indsandsområde, dens omformning af landskabets topografi og ikke mindst dens samspil med vegetationen. Kærområdet indeholder vegetationstyper, som i vore dages Danmark er praktisk talt udryddede, og som endnu ikke er gjort til genstand for en moderne botanisk-økologisk analyse.

Hele arealet bør derfor såvel af undervisningsmæssige som naturvidenskabelige årsager søges bevaret i sin nuværende uberørte tilstand. Der tænkes her ikke blot på det nærliggende Grindsted Gymnasium, men også på de højere læreanstalter i Århus og København.

Under fredningsforslaget er medtaget en lille sitkaplantning i det vestlige hjørne samt en smal stribe bjergfyrplantning langs nordøstsiden. Begge disse nåletræsplantninger bør ikke retableres efter afdrivningen."

.....
Fredningsforslaget omfattede dele af matr. nr.e 4 a og 5 b, Trøllund, Hejnsvig sogn, eller i alt 48 ha.

Naturfredningsforeningens påstand går i hovedtræk ud på at bevare indsandets naturlige overflade og vegetationstyper.

Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter, der har haft sagen forelagt, har i brev af 4. november 1966 foreslået den rejste fredningssag udvidet med ca. 112 ha, hvorefter påstanden ud over de fornævnte af naturfredningsforeningen beskrevne arealer skulle omfatte arealer omkring "Præstesøen", der er beliggende sydøst for Grene Sande, samt arealer mellem denne sø og Grene Sande, hvilke arealer efter udvalgets opfattelse rummer store naturværdier og har landskabelig sammenhæng med Grene Sande. Udvalget henstillede endvidere, at der sikres offentlighedens adgang til gående færdsel ad stier i de beskrevne arealer samt ad stier gennem Gyttegård plantage til forbindelse med et foreslået stian-

læg i de hedearealer ved St. Råbjerg, der omfattes af en for nævnet samtidig rejst sag.

Fredningsforslaget omfatter herefter, idet naturfredningsforeningen har tiltrådt den af fredningsplanudvalget foreslåede udvidelse, helt eller delvis følgende matr. nr.e i Trollund, Hejnsvig sogn:

Lb.nr.	matr.nr.	omtrentlig omfattet areal i ha.	ejer.
1.	1 d, 1 h 4 a, 4 o og 5 b	96,1	A/S Gyttegård, v/ højesteretssagfører Eivind Helsted, Rådhusstræde 1, København K.
2.	1 b	45,8	diakon Johannes Rasmussen Just, Trollund pr. Hejnsvig.
3.	1 e	4,5	landmand Kristen Jensen, Trollund pr. Hejnsvig.
4.	1 a	13,0	gårdejer Kristian Sogård Kristensen, Trollund pr. Hejnsvig.
5.	1 i	0,6	landmand Johan D. Madsen, Trollund pr. Hejnsvig.
	I alt ca.	<u>160 ha</u>	

Af et af Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter udarbejdet detailleret oversigtskort fremgår bl.a., at ca. 128,3 ha af de af påstanden omfattede arealer er beliggende inden for den i naturfredningslovens § 25, stk. 2, omhandlede afstand fra private skove.

Den detaillerede fredningspåstand for området er sålydende:

.....
"Fredningens formål er at bevare indsandets naturlige overflade-

former og vegetationstyper.

Dræning, udgrøftning eller på anden måde ændringer af områdets grundvandstand må ikke foretages.

Afgravning eller aflæsning af enhver art skal være forbudt.

Ingen del af området må beplantes. Selvsåede træer skal kunne fjernes, om det skønnes fornødent.

Enhver form for bebyggelse, opstilling af skure, boder, master og lignende skæmmende indretninger skal ikke være tilladt, ligesom enhver form for kørende færdsel skal være forbudt.

Der skal være adgang for skoler og højere læreanstalter til at anvende indsandet og hedekøret som undervisnings- og studieobjekt, ligesom der i øvrigt bør være adgang for almenheden til Grene Sande."

.....

Fredningen bør ikke være til hinder for, at der foretages detailafvanding af arealer, der er omfattet af en vedrørende arealer omkring Grene å rejst afvandingssag.

Det hedder videre i påstanden, at foranstående dog ikke skal være til hinder for, at der etableres en mindre parkeringsplads ved den offentlige bivej, ligesom der skal kunne anlægges visse mindre stier gennem området.

Påtaleret tillægges Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds, Naturfredningsrådet og Danmarks Naturfredningsforening.

I brev af 1. marts 1966 har Naturfredningsrådet udtalt, at sagen fortjener den stærkeste anbefaling.

Det hedder i brevet bl.a.:

.....

" at områderne udgør nogle af de sidste rester heder og indsander i vestrenden af det landskab, som i middelalderen hed "Randbøl Hede", et vidtstrakt område i Midtjylland vest for Randbøl kir-

ke. Der er ganske vist fredet et værdifuldt større areal af Randbøl Hede syd for Frederikshåbs Plantage, men på sidstnævnte areal ses ingen overgang mellem vegetation på bakke og hedeslette således som ved Utoft. Grene Sande minder lidt om de fredede Rygbjerg Sander ved Frederikshåb, men er meget større og med en alsidigere flora.

Iøvrigt ønsker rådet at fremhæve betydningen af, at der med tiden med det fredede areal ved Frederikshåb som centrum opbygges en midtjysk naturpark, der i sig måtte omfatte bestemmelser om arealer inden for et område omtrentlig omgrænset således: Holme å med omgivelser mod syd, Grene-Grindsted å - Lindeballe mod nord, Hovborg-Grindsted vejen mod vest og en linje Nørup-Randbøldal-Spjarup mod øst. I en sådan naturpark ville resterne af heder og sander ved Utoft og Grene være et helt naturligt og vigtigt led!"

.....

Efter at være blevet gjort bekendt med den af fredningsplanudvalget foreslåede udvidelse, har Naturfredningsrådet i supplerende erklæring af 13. januar 1967 tilsluttet sig ønsket om, at fredningen udvides som foreslået af udvalget.

Endelig har rådet i erklæring af 12. maj 1967 udtalt:

.....

"De engarealer af matr. nr. 1 b, der ligger i forbindelse med "Præstesøen" og nord og øst for denne, bør bevares i deres nuværende tilstand. Kan nævnet ikke tiltræde dette, kan engene eventuelt tillades afvandet mod, at de derefter kommer til at henligge som vedvarende græsningsarealer. Lyngbakkerne bør bevares i deres nuværende tilstand uden tilplantning, men kan gerne afgræsses i samme omfang som hidtil.

De arealer af matr. nr. 1 a, 1 e og 1 b, der ligger mellem den sydligste lave klitrække og den høje skrænt, kan tillades afvandt og inddraget i normal vekseldrift."

.....

Fredningsnævnet, der under behandlingen af denne sag består af dommer Poul Buch, Varde, amtsrådsmedlem, sognerådsformand Alfred Jeppesen, Ølgod, og gårdejer Marius Pedersen, Klink, Hejnsvig, har behandlet sagen på behørigt indvarslede møder den 30. januar og 8. maj d.å., hvortil var indkaldt samtlige lodsejere og andre interesserede, og hvor tillige repræsentanter for Danmarks Naturfredningsforening, Naturfredningsrådet og Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter var mødt.

Nævnet har foretaget indgående besigtigelser af de interesserede arealer og har derhos behandlet sagen internt den 25. juli 1967.

Under sagens behandling har nævnet haft teknisk bistand af landinspektør Gert Alsted, Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter, og landinspektør Gunnar Jeszen, Varde.

Under sagens gang har en del af de interesserede lodsejere over for nævnet fremsat protester imod den foreslåede fredning, idet disse principalt har påstået fredningen nægtet fremme, subsidiært påstået sig tilkendt erstatninger som nedenfor nærmere omtalt.

Amtmand Bach har for Fredningsplanudvalget særligt fremhævet de betydelige videnskabelige interesser i sagens gennemførelse. Herudover må der efter amtmandens opfattelse tillige tages hensyn til den forventede stærke ændring af landets bebyggelsesmønster. Det må være nødvendigt at bevare så megen natur, at der bliver en linie fra fortiden til fremtiden, idet det må være værdifuldt, at kommende generationer kan få lejlighed til at se, hvorledes landet har set ud tidligere. Den forventede udvikling her i landet mod et stærkt industrialiseret samfund vil gøre behovet for åbne og smukke landdistrikter langt større. Tanker som disse er baggrunden for forslaget om det fredede areals udvidelse og om etablering af stier på eller i tilslutning til de fredede arealer. Både turister og beboere vil have fordele af, at den gående færds-

sel kanaliseres.

Lodsejernes interesser i afvanding ved Grene å bør dog tilgodeses.

Cand. mag. Bertel Hansen har for Danmarks Naturfredningsforening særligt fremhævet parabelklitten, udblæsningsfladen og køret som fredningsværdige. Endvidere har han anført, at det må være værdifuldt at bevare den sydlige bakkekam, der er opstået i den sidste istid, hvorhos han har understreget områdernes undervisningsmæssige betydning.

Cand. mag. Simon Lægård har for Naturfredningsrådet anbefalet fredningens gennemførelse i det af fredningsplanudvalget foreslåede omfang særligt under hensyn til landskabets betydelige geomorfologiske interesse.

For A/S Gyttegård fremhævede skovrider Bech, at han godt kunne forstå ønskerne om en fredning og også selv havde sympati herfor. Alligevel måtte han finde det yderst betænkeligt at tilstede offentlighed adgang med fri færdselsret fra Grene Sande til St. Råbjerg. Han følte sig overbevist om, at en sådan færdselsret ville medføre meget stor risiko for skovbrande. Principielt har selskabet intet at indvende imod, at interesserede som skoler og lign. får adgang til at se ejendommens herligheder, men det bør kun ske efter forud indhentet særlig tilladelse i hvert enkelt tilfælde. Såfremt almenheden mod forventning alligevel skulle få adgang til at færdes på ejendommen, må man stille krav om etablering af forskellige brandhæmmende foranstaltninger, så som brandbælter og passende skiltning til vejledning for publikum.

Diakon Johs. Rasmussen Just har protesteret imod almenhedens adgang til hans ejendom, hvorimod han ikke har noget imod interesseredes besøg, når disse forud indhenter tilladelse hertil. Han har planer om afvanding af ejendommen og ønsker fortsat at kunne dyrke denne på samme måde som hidtil. Han har endvidere fremhævet betydningen af, at hans kreaturer kan græsse som hidtil, samt at et mergelleje bevares,

Gårdejer Kristen Sogård Kristensen har ligeledes protesteret imod almenhedens adgang til færdsel. Han har forbeholdt sig ret til at foretage de afvandinger og udstykninger med hensyn til ejendommen, der frentidig vil kunne gennemfores, idet han dog har oplyst, at der ikke foreligger aktuelle planer om udstykning.

Gårdejerne Kristen Jensen og Johan D. Madsen har ligeledes protesteret mod den foreslåede fredning.

Distriktsbestyrer Martin Kristensen, Hedeselskabets Varde afdeling, har oplyst, at "Præstesoen" i tørre perioder kan blive næsten udtorret. Arealerne øst for soen kan med udbytte afvandes til græsarealer, nedens lyngbakkerne i nærheden af soen i dyrkningsmæssig henseende har mindre interesse.

Den 18. juli d.å. forelagde nævnet sagen for fru E. Jacobæus, der er hovedaktionær i A/S Gyttegård. Fru Jacobæus gav under forhandlingen udtryk for, at hun stadig er interesseret i at få en fredning af hulvejsarealet, som vist på medfølgende kort, gennemført, uden at hun for denne fredning vil kræve erstatning. For så vidt angår fredning af den øvrige del af Gyttegårds arealer nærde fru Jacobæus den største betænkelighed ved en gennemførelse af fredningen på grund af risikoen for brandfare ved almenhedens adgang til arealerne. Endelig udtrykte fru Jacobæus ønske om, at der ikke etableres adgang for offentligheden til udsigtspunktet Ørnsbjerg.

Efter de førte forhandlinger har Danmarks Naturfredningsforening og fredningsplanudvalget herefter frafaldet påstanden om etablering af stianlæg til forbindelse med det foreslåede stianlæg i fornævnte hedearealer ved St. Råbjerg.

Efter indgående overvejelser har nævnet enstemmigt truffet beslutning om, at den foreslåede fredning gennemfores i følgende omfang:

Det fredede areal omfatter af Gyttegård plantage

afdelingerne 51, 52, 53, 54 samt dele af afdelingerne 3, 55 56 og 58. Arealerne begrænses mod sydvest af en linie 50 m syd for overkanten af den på matr. nr. e l a, l i og l e, Trollund, beliggende skråning, samt en linie over matr. nr. l b langs et levende hegn og en markvej til skellet mod matr. nr. l c. Mod øst følger fredningsgrænsen skellet mellem matr. nr. l b og matr. nr. e l a og l c. Fra et punkt ca. 20 m nordøst for det vestlige hjørne af matr. nr. l a følger grænsen en groft langs bl.a. matr. nr. 3 h til det sydvestlige hjørne af Gyttegård plantage, alt som vist på vedhæftede kort.

Ved fredningsnævnets således trufne beslutning har nævnet i overensstemmelse med indholdet af naturfredningslovens § 1 i første række lagt til grund, at det pågældende område på grund af dets skønhed, beliggenhed og ejendommelighed har væsentlig betydning for almenheden, der dels fra den asfalterede kommunevej, dels ved færdsel ad de nedenfor omtalte stier, der tillige er vist på vedhæftede kort, vil kunne nyde den meget smukke og særprægede natur.

Nævnet har endvidere taget i betragtning, at det efter det oplyste også af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde må være overordentlig betydningsfuldt at bevare disse arealer, ligesom nævnet må være enig i Naturfredningsrådets opfattelse af, at de pågældende arealer er særligt egnede til at indgå i et midtjydske naturparkområde med store rekreative kvaliteter.

Med hensyn til fredningens indhold fastsættes følgende nærmere bestemmelser:

1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper i Grene Sande.
2. Dræning, udgroftning eller andre ændringer af områdets grundvandstand må ikke foretages. Dog skal det være tilladt inden for

arealer omfattet af den foran omtalte afvandingssag vedrørende Grene å at detailafvande arealerne således, at disse må udnyttes til intensive græsningsarealer.

3. De mellenliggende lyngrevler skal bevares som lyngarealer, således at disse ikke odelægges ved husdyrs fri adgang til arealerne.
4. De syd og vest for "Præstesoen" beliggende arealer, der er vist på vedhæftede kort, må afvandes og inddrages i normal vekseldrift.
5. Afgravning eller aflæsning af materialer af enhver art er forbudt. Dog er det tilladt i de bestående grus- og mergelgrave at foretage gravning til de pågældende ejendomes eget forbrug.
6. Ingen del af arealet må yderligere tilplantes. Selvsåede træer skal om fornødent kunne fjernes ved det offentliges foranstaltning uden udgift for ejerne.
7. Vedrørende randarealerne ved Grene Sande (afdeling 51) bemærkes særligt, at disse ikke må gentilplantes efter afdrivning, bortset fra en begrænset beplantning til sikring mod sandflugt, alt efter nærmere aftale med de påtaleberettigede.
8. Enhver form for bebyggelse, opstilling af skure, boder, master og lignende skæmmende indretninger er forbudt.
9. Henkastning af affald eller etablering af bilophugningspladser er forbudt.
10. Anvendelse af radio eller anden form for støjsspredning på arealerne er ikke tilladt.
11. Campering og teltslagning er forbudt.
12. Luftledninger må ikke føres hen over arealet.
13. Tobaksrygning og brug af åben ild er forbudt.
14. Der skal være adgang for skoler og højere læreanstalter til at anvende Grene Sande som undervisnings- og studieobjekt efter forudgående meddelelse til ejeren.

15. Der tillægges almenheden adgang til gående færdsel ad bestående skov- og markveje samt ad 2 meter brede stier som vist på vedhæftede kort.

Stien fra den offentlige bivej over afdeling 54 til Ørnsbjerg og videre til vejen i grænsen mellem afdeling 54 og 55 skal ikke anlægges og åbnes i fru E. Jacobæus' levetid.

16. I perioder med stor brandfare kan nævnet efter henvendelse fra ejeren af Gyttegård forbyde almenhedens adgang til de fornævnte stier.

17. På matr. nr. 4 a Trollund, anlægges ved den offentlige bivej en parkeringsplads, som vist på vedhæftede kort.

P-pladsen og stierne anlægges af det offentlige og vedligeholdes af Hejnsvig kommune.

18. For den i afdeling 53 beliggende hulvej, som vist på vedhæftede kort, skal yderligere være gældende:

Borthugst af selvsået træ- og buskbevoksning er tilladt såvel for ejeren som for det offentlige.

Uden for en afstand af 3 m fra hulvejens øvre rand er skovbrug tilladt, dog kun ved plughugst.

Den fremtidige vedligeholdelse af arealet påhviler det offentlige ved Hejnsvig kommune.

Jordarbejder, der har til formål at afdække, vedligeholde eller anskueliggøre vejanlægget, er tilladt, dog kun efter samråd med Nationalmuseet.

Nævnet vil i samarbejde med Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter foranledige skilte opsat med individuel tekst efter forholdene samt af hensyn til landbrugsdriften sørge for nødvendig stiafmærkning, når fredningssagen er endelig afgjort.

Idet bemærkes, at forlig ikke har kunnet opnås for nævnet, går de erstatningskrav, der er fremsat af lodsejerne, hvis arealer omfattes

af fredningen, i korthed ud på følgende:

Lb. nr. 1: Skovrider C.J.Bech, Vorbasse, har for A/S Gyttegård i brev af 4. maj 1967 anført:

"Gyttegårds ejendomsværdi er pr. 1. august 1965 ansat til kr. 764.600, hvoraf en særlig ansat "herlighedsværdi" udgør kr. 200.000.

Det må formodes, at ejendommens handelsværdi på nuværende tidspunkt ligger betydeligt højere end i 1965 - ikke som følge af nogen stigning i forrentningsværdien, denne er nærmest faldet i de sidste 2 år - men som følge af den stadig fortsatte kroneforringelse og som følge af, at Gyttegård plantage er en udpræget herlighedsejendom, der i voksende grad vil virke tillokkende for velhavende forretningsmænd, der søger et fredfyldt sted.

Det må derfor skønnes, at "herlighedsværdien" på nuværende tidspunkt - inden fredningen finder sted - udgør kr. ca. 400.000, og at den ufred, som den med fredningen forbundne offentlige adgang til de pågældende arealer vil give, i alt fald vil nedsætte ejendommens handelsværdi med 25 % af ovenstående beløb - eller med kr. 100.000.

Der er endvidere ikke tvivl om, at den offentlige adgang til de på visse årstider meget brandfarlige arealer vil forøge brandrisikoen i plantagen, og at man derfor må forlange dækning for eventuelle udgifter til ekstraordinære sikkerhedsforanstaltninger imod brandfare.

Endelig må man forlange de fornødne udgifter afholdt i forbindelse med udlægning af erstatningsarealer for de på nuværende tidspunkt bevoksede områder inden for fredningsarealet, hvor almindelig skovdrift ikke må opretholdes. Det drejer sig her vist nok om godt 7 ha af de ca. 16 ha

bevokset areal, der findes inden for fredningsområdet.

Opgørelsen vil herefter komme til at se således ud:

Erstatning for forringelse af handels-

værdien kr. 100.000

Tilbagevendende udgifter til ekstra-

ordinære sikkerhedsforanstaltninger

imod brandfare ?

Udgifter i forbindelse med tilplant-

ning m.v. af erstatningsareal á

kr. 2.500 pr. ha, antagelig 7,2 ha

á kr. 2.500 - 18.000

kr. 118.000

+ de tilbagevendende udgifter imod
brandfare."

Det bemærkes, at denne opgørelse tillige vedrører arealer
omfattet af den for nævnet samtidig verserende sag om fredning
af heden omkring St. Råbjerg.

Lb. nr. 2: Diakon Just har under forudsætning af, at der må graves mer-
gel til gårdens arealer, at nogle arkæologiske udgravninger, der
er påbegyndt, må fortsættes, at der må bygges et sommerhus/af-
tægtshus på bakken nord for gården og med udsigt ud over de på-
tænkte fredede arealer, at der fortsat må tages vand fra Præste-
søen til markvanding, og at en eventuel sti gennem arealerne
får sit forløb langs en lyngklædt højderyg nord for Præstesøen,
for arealer, der må afvandes og dyrkes med almindelige land-
brugsafgrøder, påstået sig tilkendt 1.000 kr. pr. ha. For area-
ler, der kun må udnyttes som hidtil og altså ikke afvandes og
dyrkes almindeligt med landbrugsafgrøder, har ejeren påstået
sig tilkendt 4.000 kr. pr. ha. For de øvrige arealer og området
nord for fornævnte sti har han påstået sig tilkendt 5.000 kr.

pr. ha. Endelig har ejeren påstået sig tilkendt 200.000 kr. i erstatning for gene ved offentlig adgang på stien, for forringet jagtmulighed, for forringet mulighed for salg af sommerhusgrunde og for nedgang i ejendommens handelsværdi.

Lb. nr. 3: Landmand Kristen Jensen har under forudsætning af, at landbrugsarealerne må afvandes og dyrkes med almindelige afgrøder, og de tilplantede arealer må bevares som sådanne, påstået sig tilkendt 1.000 kr. pr. ha. For ulemper ved offentlig adgang på stien i den nordlige del af arealet har han herudover påstået sig tilkendt 1.000 kr. Endelig har han, såfremt der ikke må bygges sommerhuse på den sydlige skrænt, påstået sig tilkendt 30.000 kr. herfor.

Lb. nr. 4: Gårdejer Kristensen har under forudsætning af, at landbrugsarealerne må afvandes og dyrkes med almindelige afgrøder, og de tilplantede arealer bevares som sådanne, påstået sig tilkendt 1.000 kr. pr. ha. For ulemper ved offentlig adgang på stien i den nordlige del af arealet har han herudover påstået sig tilkendt 1.000 kr. Endelig har han, såfremt der ikke må bygges sommerhuse på den sydlige skrænt, påstået sig tilkendt 100.000 kr. herfor.

Lb. nr. 5: Landmand Johan Madsen har påstået sig tilkendt en erstatning på 20.000 kr., såfremt der ikke må bygges sommerhuse på arealet.

Under hensyn til det således anførte og til samtlige i øvrigt i betragtning kommende omstændigheder fastsætter fredningsnævnet, at erstatningerne for de fredede arealer skal beregnes på følgende måde:

1. For arealer nordvest for den offentlige bivej 350 kr. pr. ha., dog at der for de arealer, der delvis udnyttes til landbrugs- og skovdrift, tilkendes 500 kr. pr. ha.
2. For arealet, afdeling 51, i Gyttegård plantage, der ikke må gentilplantes, 2.000 kr. pr. ha.

3. For Gyttøgårdarealer syd for vejen 500 kr. pr. ha.
4. For arealer nord for stien på matr. nr. 1 b 1.000 kr. pr. ha.
5. For de øvrige arealer 500 kr. pr. ha.

Herefter tilkendes der lodsejerne følgende erstatningsbeløb:

Lb.nr.	matr.nr.	omtrentlig fredet areal	heraf omfattet af § 25,stk.2	ejer	tilkendt erstatning
1.	1 d, 1 h, 4 a, 4 o og 5 b	96,1	96,1	A/S Gyttøgård Ved erstatningens fastsættelse er der taget hensyn til samtlige ulemper i forbindelse med fredningen, herunder anlæggelse af en sti til Ørnberg og en parkeringsplads. Nævnet har ikke ment at kunne tilkende et beløb særligt til sikkerhedsforanstaltninger imod brandfare, idet der som nævnt åbnes adgang til i perioder med stor brandfare at forbyde offentligheden adgang.	52.000,00 kr.
2.	1 b	45,8	20,0	Diakon Johannes Rasmussen Just Ved erstatningens fastsættelse er der taget hensyn til, at stiforbindelsen etableres nord om "Præstesøen" i overensstemmelse med ejerens ønske, ligesom der er taget hensyn til ejerens ønske om at foretage særskilt indhegning ved stien for at sikre husdyrenes uhindrede græsning på arealerne	25.500,00 -

Lb.nr.	matr. nr.	omtrentlig fredet areal	heraf omfattet af § 25, stk. 2	ejer	tilkendt erstatning
3.	1 e	4,5	3,5	landmand Kristen Jensen	2.250,00 kr.
4.	1 a	13,0	8,7	gårdejer Kristian Søgård Kristensen	6.500,00 -
5.	1 i	0,6		landmand Johan D. Madsen	300,00 -
				Ved erstatningens fastsættelse er der taget hensyn til, at der ikke etableres en sti over arealet.	
Ialt ca.		160,0		Ialt	86.550,00 kr.

Det bemærkes, at erstatningerne er udregnet på grundlag af det foran omtalte oversigtskort over de af sagen omfattede arealer.

Ved samtlige erstatningers fastsættelse er der taget hensyn til alle ulemper ved fredningen, herunder i forbindelse med anlæggelse af en sti efter de foran af nævnet angivne retningslinier. Endvidere er det taget i betragtning, at der efter nugældende praksis ikke i medfør af landsbyggelovent kan forventes meddelt tilladelse til sommerhusbyggeri.

Specielt bemærkes yderligere vedrørende ejendommen, matr. nr. 1 b (lb. nr. 2), at påbegyndte arkæologiske udgravninger må tilendebringes, og at "Præstesøen"s vand fortsat må oppumpes til markvanding, hvorfor det af ejeren rejste spørgsmål om etablering af en boring til markvanding må anses for bortfaldet. Endvidere har nævnet ej heller fundet anledning til at tage stilling til spørgsmålet om opførelse af et sommerhus eller aftægtshus på bakken nord for ejendommen på matr. nr. 1 b, idet det pågældende sted er beliggende uden for det af nærvæ-

rende sag omfattede område.

Erstatningerne, der forrentes med 6 % årlig fra kendelsens dato, udbetales til de foran anførte ejere, da ikke andre i ejendommene interesserede har fremsat krav under sagens behandling.

Erstatningerne udredes som nedenfor bestemt.

Kendelsen vil være at tinglyse på de nedennævnte ejendomme med prioritet forud for al pantegæld.

Påtaleret tilkommer Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds, Naturfredningsrådet, Danmarks Naturfredningsforening og for så vidt angår hulvejsarealet tillige Nationalmuseet."

Konklusionen er sålydende:

"Ejendommene matr. nr. e 1 a, 1 b, 1 d, 1 e, 1 h, 1 i, 4 a, 4 o og 5 b, Trøllund, Hejnsvig sogn, fredes som ovenfor bestemt og som afgrænset på vedhæftede kort.

I erstatning udbetales til lodsejerne de ovenfor nævnte beløb, i alt 86.550 kr., med renter 6 % årlig fra kendelsens dato.

Af erstatningen udredes tre fjerdedele af statskassen. Den sidste fjerdedel udredes af Ribe amtsfond og af de i amtsrådsredsen beliggende købstadkommuner efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Kendelsen kan indankes for Overfredningsnævnet, adresse: Nyropsgade 22, København V., inden 4 uger fra kendelsens afsigelse eller forkyndelse."

Disse kendelser er forelagt Overfredningsnævnet i medfør af naturfredningslovens § 19, stk. 3, hvorhos de er anket af samtlige 6 lodsejere.

Overfredningsnævnet har den 4. november 1967 besigtiget de fredede arealer og forhandlet med repræsentanter for Danmarks Naturfredningsforening, fredningsplanudvalget, Naturfredningsrådet, Nationalmuseet, Ribe amtsråd, Grene og Hejnsvig kommuner samt med de ankende lodsejere og disses repræsentanter, advokat Mansfeld-Giese, skovrider Bech og distriktsbestyrer Kristensen.

Under forhandlingerne blev der af de ankende nedlagt påstand om en væsentlig forhøjelse af erstatningerne; endvidere fremsattes indsigelser mod den ved fredningsservitutten hjemlede offentlige adgang samt mod begrænsninger i den landbrugsmæssige udnyttelse af de fredede arealer af matr. nr. 1 b, Trøllund.

Under drøftelserne om sidstnævnte spørgsmål udtalte magister Lægaard, at Naturfredningsrådet subsidiært ville kunne tiltræde, at området blev opdelt i kun 2 zoner med henholdsvis vekseldrift og totalfredning.

På forespørgsel udtalte skovrider Bech, at man intet havde imod i studie- og undervisningsøjemed at åbne adgang til samtlige Gyttegårds fredede udyrkede arealer efter forudgående meddelelse herom.

Overfredningsnævnet har herefter vedtaget at stadfæste de ved de indankede kendelser gennemførte fredninger - for så vidt angår disses omfang fuldtud - og i øvrigt med følgende ændringer:

Indhold.

a. Offentlig adgang.

Det skal i studie- og undervisningsmæssigt øjemed være

tilladt at færdes på samtlige de Gyttegård tilhørende af fredningen omfattede udyrkede arealer efter forud given meddelelse herom til ejeren.

Den i nævnskendelsen foreskrevne stiadgang nord om Præstesøen på matr. nr. 1 b, Trøllund, ophæves.

Den på matr. nr. 1 a og 1 e, smst., beliggende markvej, hvorpå offentlig færdsel er tilladt, forlægges efter ejernes ønske til ejendommenes skel mod matr. nr. 4 a og 4 o.

b. Vedrørende matr. nr. 1 b, Trøllund, - dyrkning m. v..

Efter overenskomst med ejeren og med tiltrædelse af Naturfredningsrådet er fastsat følgende vedrørende denne ejendom - sammenhold foran pag. 22 og 23 under punkterne 2-4 og det nærværende kendelse vedhæftede kort.

1. De på kortet med skravering angivne områder må dyrkes fuldtud landbrugsmæssigt, herunder udgrøftes og detailldrænes - dog således at de i området liggende lyngbakker bibeholdes.
2. Det ikke-skraverede område må - som hidtil - anvendes til græsning, men kun i et sådant omfang, at lyngvegetationen opretholdes. Dog skal det med stiplede linie afgrænsede areal, der tidligere har været fræsset og kalket, og som var omfattet af afvandingssagen vedrørende Grene å, kunne udnyttes som permanent græsningsareal med den dertil nødvendige driftsmæssige behandling.
3. Det skal med fredningsnævnets godkendelse af placering og udseende være tilladt at opføre læskur og malkestald på det fredede.
4. Det skal endvidere efter ejerens ønske være tilladt spejdere at slå lejr i samme omfang som hidtil.

c. Vedrørende hulvej på matr. nr. 4 o, Trøllund.

De under punkt 18, jfr. ovenfor pag. 24, indeholdte særlige fredningsbestemmelser for den i Gyttegård plantage, afd. 53, beliggende hulvej med digelignende udløber er efter forslag af Nationalmuseet og med ejernes godkendelse ændret til følgende:

1. Mellem den offentlige vej og en linie 20 m uden for hulvejens øvre rand, som vist på den kendelsen vedhæftede, vejledende skitse, må ikke graves, plantes, fjernes sten, optages stød m.v., ligesom der ejheller må tilføres jord og sten, henlægges grene m. v.. Landbrugsmæssig drift er tilladt i hidtidigt omfang.
2. Inden for en afstand af 3 m fra vejanlæggets sider incl. skrænterne er borthugst af selvsået træ- og buskbevoksning tilladt såvel for ejerne som for det offentlige.

Den fremtidige vedligeholdelse af dette areal - bortset fra det landbrugsmæssigt udnyttede - påhviler Hejnsvig kommune.

3. Uden for det under 2. nævnte område er skovbrug tilladt, dog kun ved plukhugst.
4. Jordarbejder m. m., der har til formål at afdække, vedligeholde eller anskueliggøre vejanlægget, er tilladt, dog kun ved Nationalmuseets foranstaltning eller efter dettes anvisning.

Erstatning.

4 af de ankende lodsejere - fru Birthe Gaarmann Pedersen m. fl., proprietær Søren Møller og gårdejerne Kristen Jensen og Kristian Søgaard Kristensen - har accepteret de af Overfredningsnævnet tilbudte erstatninger. De resterende 2 lodsejere har ønsket taksation, hvorfor Overfredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 20 har anmodet taksationskommissionen om at fastsætte disse erstatninger.

Ved taksation foretaget den 13. november 1968 er erstatningerne fastsat således:

Landmand Johan D. Madsen,
matr. nr. 1 i, Trøllund, 700 kr.

A/S Gyttegård,
matr. nr. 1 d, 1 h, 4 a, 4 o, 5 b, Trøllund, og
1 d, Løvlund, 100.000 kr.

Der er i dette beløb medregnet erstatning for tab ved tilplantning af erstatningsareal for afd. 51, herunder for udgifter til afmærkning, opmåling med udfærdigelse af plan, til tinglysning af deklaration samt for alle øvrige ulemper og tab i anledning af den offentlige adgang.

Selskabets stedlige repræsentant, skovrider i hedeselskabet C. G. Bech, har foreslået, at 20.000 kr. af nævnte erstatningsbeløb deponeres til frigivelse med tilladelse af hedeselskabet, når tilplantning af erstatningsareal og behørig tinglysning af deklarationen herom har fundet sted. Dette kan tiltrædes af Overfredningsnævnet.

Da Overfredningsnævnet i øvrigt kan tiltræde det i kendelsen anførte, vil denne være at stadfæste med de af det foranstående følgende ændringer.

1 kort, nr. Rib 119, udvisende grænserne for de fredede arealer ved St. Råbjerg og Grene Sande, der andrager henholdsvis 65 ha og 160 ha, samt en vejledende skitse over hulvejen på matr. nr. 4 o og 1 d er vedhæftet nærværende kendelse.

T h i b e s t e m m e s :

De af fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds den 11. august 1967 afsagte kendelser vedrørende St. Råbjerg og Grene Sande i Grene og Hejnsvig sogne stadfæstes med de af det foranstående følgende ændringer.

I erstatning udbetales:

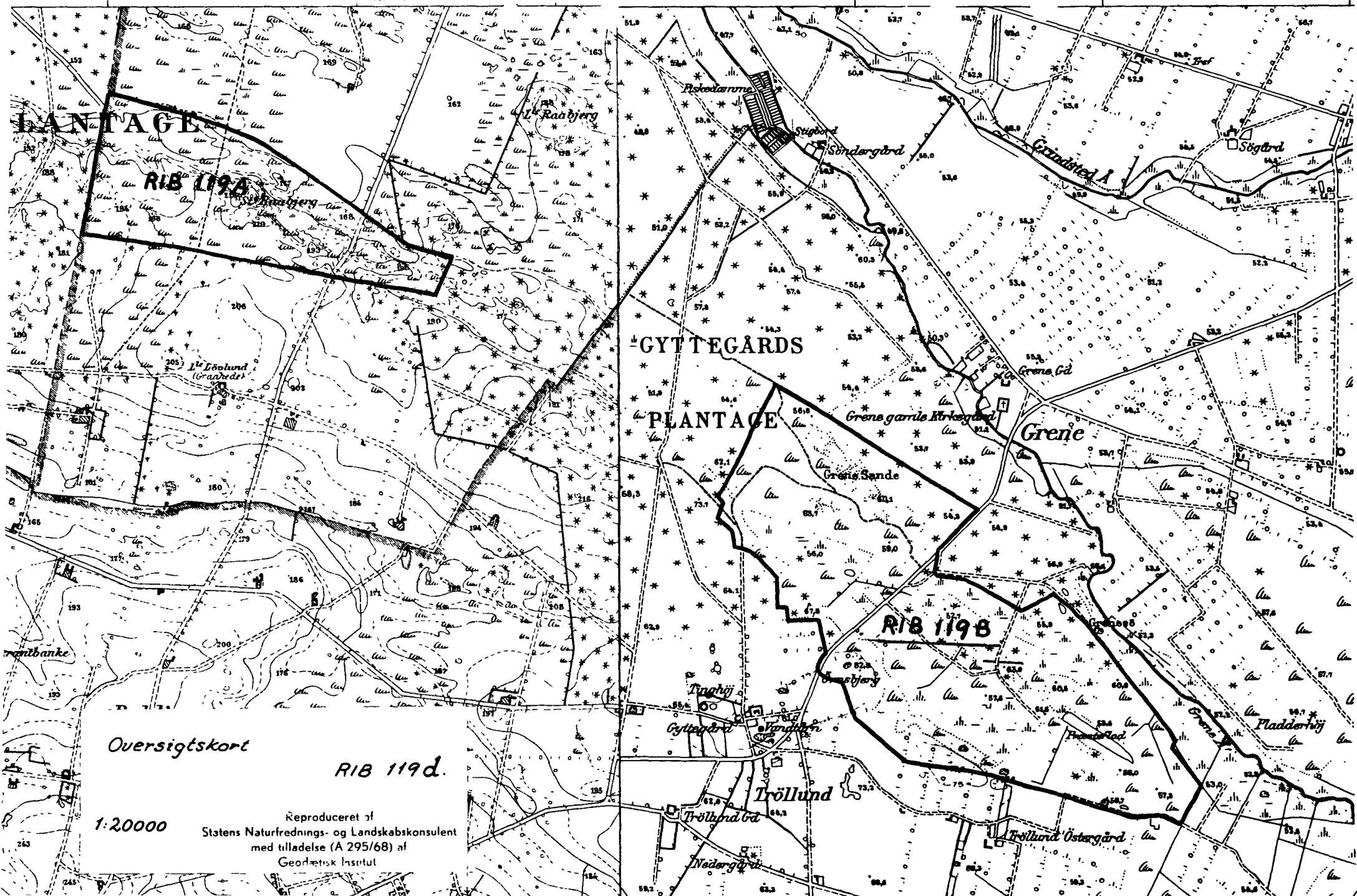
fru Birthe Gaarmann Pedersen og hr. Carsten Hallas	55.000 kr.
A/S Gyttegård v/højesteretssagfører Ejvind Helsted	100.000 "
hvoraf 20.000 kr. deponeres i Viborg Sparekasse i henhold til ovenstående.	
proprietær Søren Møller	35.000 "
gårdejer Kristen Jensen	4.000 "
gårdejer Kristian Søgaard Kristensen	13.000 "
landmand Johan D. Madsen	700 "
	<hr/>
I alt ..	207.700 kr.
	<hr/>

Af erstatningerne, i alt 207.700 kr., med renter 6 % p. a. fra den 11. august 1967 udredes 3/4 af statskassen, medens 1/4 afholdes af Ribe amtsfond og de i amtsråds kredsen beliggende købstadkommuner efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Udskriftens rigtighed

bekræftes

G. Hermann.

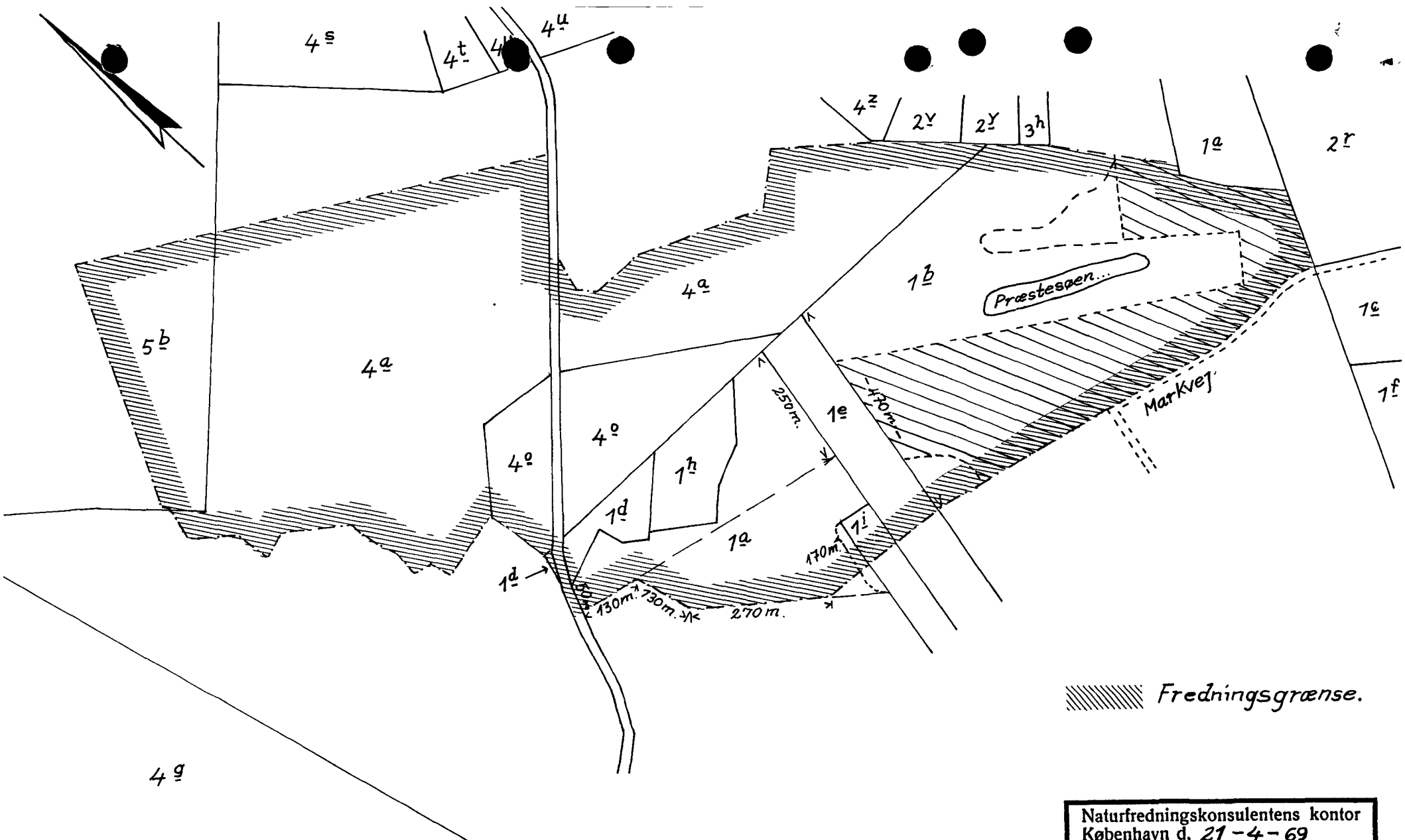

Overigtskort

RIB 119d.

1:20000

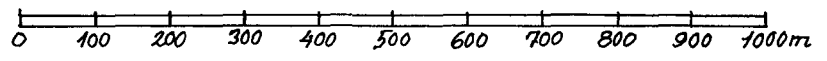
Reproduceret af
 Statens Naturfrednings- og Landskabskonsulent
 med tilladelse (A 295/68) af
 Geodætisk Institut

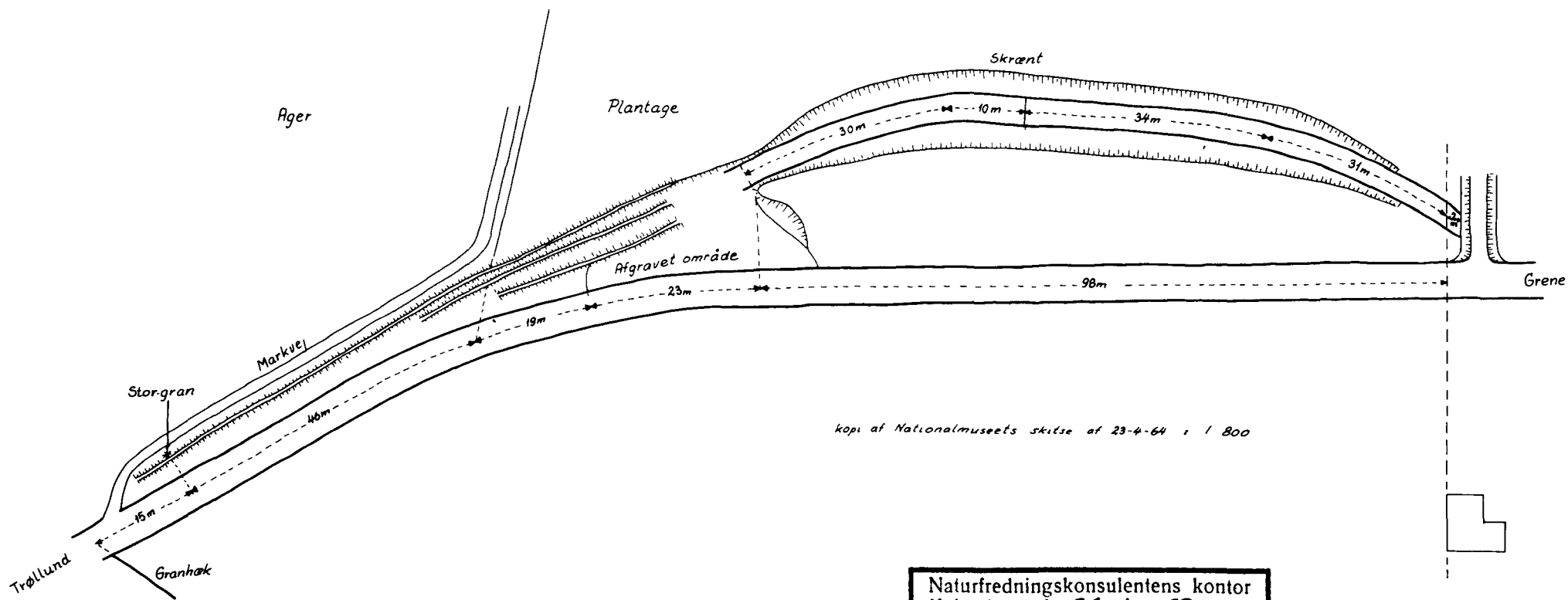
 Fredningsgrænse.

Terræn af Hejnsvig sogn.

Målförhold 1:10000.

Naturfredningskonsulentens kontor København d. 21-4-69
By: Trollund.
Sogn: Hejnsvig.
Plan nr. 119 B.

Naturfredningskonsulentens kontor
København d. 21-4-69

By: *Trøllund.*

Sogn: *Hejnsvig.*

Plan nr. *119 C*

FREDNINGSNÆVNET >

KENDELSE i sag J.nr. 12/1966
 afsagt den 11. august 1967 af fredningsnævnet for
 Ribe amtsrådsreds vedrørende fredning af
 GRENE SANDE med tilstødende områder i Hejnsvig sogn

CITERET FULDT UD I OFN K AF 21/4 1969

Ved brev af 10. januar 1966 anmodede Danmarks Naturfredningsforening Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds om at rejse fredningssag med hensyn til et ca. 800 m langt og 600 m bredt areal af Grene Sande i Gyttegård plantage ca. 4 km vest for Billund.

Som begrundelse for fredningen har naturfredningsforeningen nærmere anført:

.....
 "..... at arealet på alle sider er omgivet af nåletræsplantninger. I arealets nordlige del ligger en meget smukt udviklet parabelklit, i hvis nordlige gren der stadig findes talrige "levende" vindbrud. På friske sandflader ses her den for vore indsande karakteristiske pionervegetation med hjælme, sandskæg, krybhvene, sandstar og mosset Polytrichum pilosum. Parablens sydlige gren er lynglædt og bevokset med spredte bjergfyr, mens en del skovfyr har indfundet sig omkring toppunktet. Udblæsningsfladen mellem parablens grene er udviklet som fugtig lynghede; også her vokser spredte bjergfyr og enkelte enebærbuske.

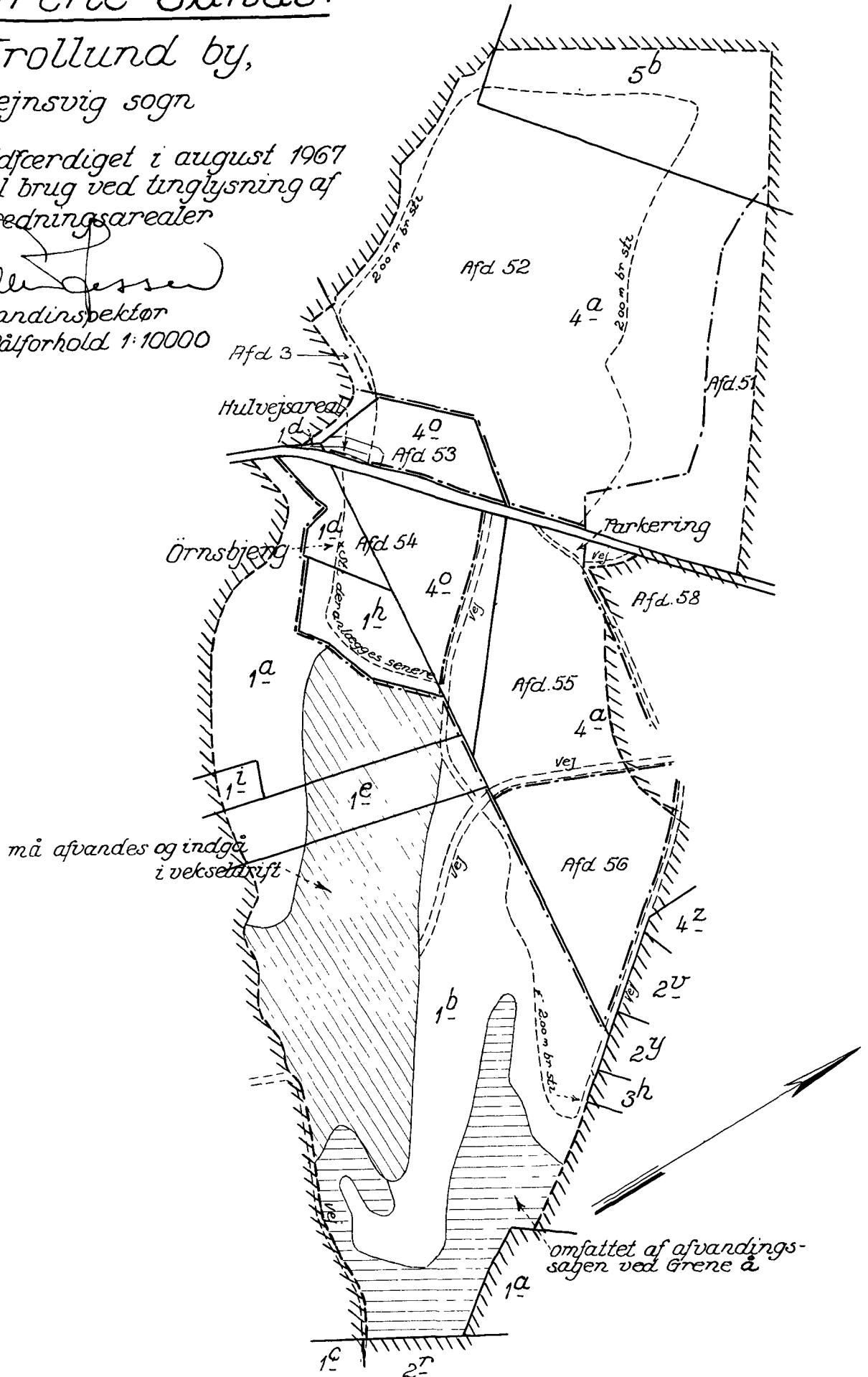
Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvemossamfund. Dette kær er over store flader ganske uberørt. Et enkelt sted er der spor af gammel tørvegravning, ligesom en afvandingsgrøft af ældre dato kan spores.

Fredning af Grene Sande.

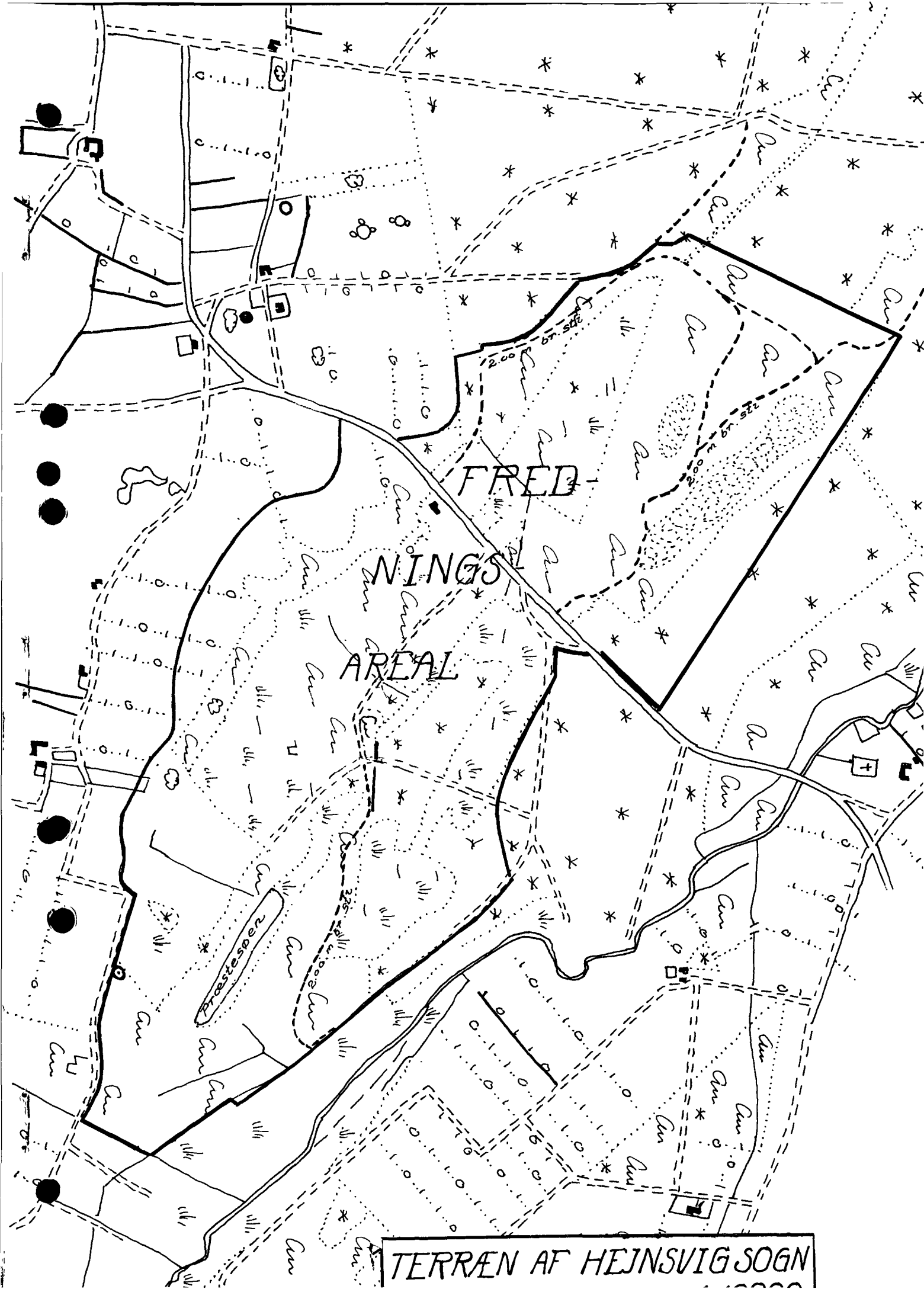
Trollund by,
Hejnsvig sogn

Udfærdiget i august 1967
til brug ved tinglysning af
fredningsarealer

[Signature]
Landinspektør
Målforshold 1:10000

----- Afd. grænse

TERRÆN AF HEJLSVIG SOGN

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 04467.01

Dispensationer i perioden: 03-12-1990 - 09-01-1998

REG. NR. 0. 4467.01

FREDNINGSNÆVNET
FOR

RIBE AMTS FREDNINGSKREDS

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77

Formanden

Esbjerg, den - 3 DEC. 1990

/iØ

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
4 DEC. 1990

J.nr. 180/90

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at Landinspektørfirmaet Helge Vejrup, Krogagervej 14, 7200 Grindsted, vedrørende et andragende om udstykning af matr.nr. 1 i Trøllund by, Hejnsvig, Grindsted kommune, dags dato er tilskrevet således:

"Tilbagesendes med bemærkning, at Fredningsnævnet for sit vedkommende intet har at erindre imod den begærede udstykning.

Iflg. udtalelse fra Ribe amtsråd af 5/11 - 1990 ses udstykningen ikke at medføre fysiske ændringer på arealet, der er omfattet af Grene Sande fredningen af 21/4 - 1969, jfr. naturfredningslovens § 34. Den tinglyste fredningskendelse berører den nordligste del af pcl. 2, som agtes uændret til landbrugsformål.

Nævnets afgørelse kan senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Overfredningsnævnet, Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyt-

tet inden 5 år."

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 1211/9-0001

Akt. nr. 31

Skov- og Naturstyrelsen

4. kontor

Slotsmarken 13, 2970 Hørsholm

P.n.v.

E.b.

Peter Toftager
sekr.105
14

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

REG. NR. 4467.01

Esbjerg, den 15 JUNI 1994

PHA/iø

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

16 JUNI 1994

J.nr. 1/1994

Ansøgning fra Randbøl Statsskovdistrikt vedrørende
eventuel opstemning til større sø i "Grene Sande".

Under henvisning til statsskovdistriktets skrivelse af 20. januar 1994 til Fredningsnævnet om opstemning til en større sø i Grene Sande samt det, der passerede under fredningsnævnets besigtigelse på Grene Sande den 11. marts 1994, hvor nævnet efter drøftelse tilkendegav, at nævnet er indstillet på at meddele statsskovdistriktet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 til at foretage den ansøgte opstemning til en større sø i Grene Sande betinget af, at amtet meddeler den nødvendige dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til projektets gennemførelse, kan jeg oplyse, at amtet i en skrivelse af 20. maj d.å. har meddelt nævnet, at amtet er indstillet på at meddele statsskovdistriktet den nødvendige dispensation. Som følge heraf meddeler nævnet herefter statsskovdistriktet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 21. april 1969 til i en forsøgsperiode, der udløber den 31. december 1994, at foretage opstemning til en større sø i Grene Sande.

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

Esbjerg, den

Dispensationen er meddelt på vilkår, at der ikke i forsøgsperioden foretages yderligere opstemninger udover den allerede etablerede opfyldning af grøft til terræn to steder, og at den oprindelige tilstand reetableres ved forsøgsperiodens udløb.

Såfremt sttsskovdistriktet på grundlag af erfaringerne i forsøgsperioden finder at forsøgsperioden skal forlænges, skal fornyet ansøgning om dispensation indsendes til Fredningsnævnet i god tid inden den 31. december 1994, således at en eventuel anmodning kan behandles inden periodens udløb.

Nævnets afgørelse kan senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 b, 2300 København Ø., af andrageren, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening, Skov- og Naturstyrelsen, lokale foreninger og lignende, som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til Fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Projektet må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Naturklagenævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

P.n.v.

Skov- og Naturstyrelsen

København Ø

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMTRolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

Esbjerg, den 6 JAN. 1995

PHA/iø

J.nr. 62/94

Miljøministeriet

11.1.1995

I en skrivelse af 21. november 1994 har Randbøl Statsskovdistrikt ansøgt Fredningsnævnet om, at den dispensation, nævnet meddelte statsskovdistriktet den 15. juni 1994 gældende for tiden frem til den 31. december 1994 til opstemning af en mindre sø i Grene Sande, gøres permanent eller i hvert fald får et langt tidsforløb.

Af sagens akter fremgår, at Grene Sande er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969. I kendelsen hedder det bl.a.

"Dræning, udgrøftning eller andre ændringer af området grundvandsstand må ikke foretages, dog skal det være tilladt indenfor arealer omfattet af den foran omtalte afvandingssag vedr. Grene Å at detailafvande arealerne, således at disse udnyttes til intensive græsningsarealer."

I en skrivelse af 20. januar 1994 ansøgte statsskovdistriktet Fredningsnævnet om lovliggørelse af en opstemning til en større sø i Grene Sande på den del,

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

2.

Esbjerg, den

der ligger nordvest for landevejen mellem Gyttegård og Grene. I skrivelsen har statsskovdistriktet bl.a. anført:

"Distriktet tolker bestemmelsen således, at der ikke må foretages foranstaltninger, der fører til yderligere tørlægning af området, men måske at det modsatte godt kunne være ønsket. I hvert fald er der argumenter for at få en højere vandstand i området. Der skal her peges på, at området formodentligt vil indgå i EF-fuglebeskyttelsesområde med særlig henblik på tinksmed, og at det vil være en forbedring af dennes ynglemuligheder, og at der blev en større søflade på dette sted. Endvidere er fredningsnævnet også bekendt med, at distriktet har udarbejdet et naturforvaltningsprojekt for Råndbøl Hedes omgivelser. Det er også her antydnet, at der burde skabes muligheder for mere vand i Grene Sande området."

Fredningsnævnet foretog den 11. marts 1994 besigtigelse af arealerne omkring opstemningen i Grene Sande. I besigtigelsen deltog repræsentanter for Ribe Amtskommune, Råndbøl Statsskovdistrikt og Danmarks Naturfredningsforening. Under besigtigelsen redegjorde statsskovridder Steffen Jørgensen, Råndbøl Statsskovdistrikt, for baggrunden for projektet. Om forhandlingerne under mødet henvises til udskrift af Fredningsnævnets forhandlingsprotokol.

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

3.

Esbjerg, den

Efter at Ribe Amtskommunes Natur- og Planafdeling havde meddelt Fredningsnævnet, at amtskommunen var indstillet på at give Statsskovdistriktet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til projektet i en forsøgsperiode løbende til den 31. december 1994, meddelte Fredningsnævnet i en skrivelse af 15. juni 1994 statsskovdistriktet den nødvendige dispensation til projektets gennemførelse, gældende for tiden til den 31. december 1994.

I en skrivelse af 15. august 1994 har Ribe Amtskommunes Natur- og Planafdeling bl.a. givet følgende bestemmelse og vurdering af området:

"Beskrivelse

Området er oprindeligt en mosaik af lyng/revling hede, græshede, hedemose og sø med en gennemgående drængrøft. Denne mosaik findes stadig efter opstemning af drængrøften, dog med den forskel at større dele af vegetationen nu forbliver vanddækket i længere tid hen på foråret/sommeren. Opstemningen er foretaget 2 steder på drængrøften og der er på besigtigelsestidspunktet kun åbent vand indtil den vestligste opstemning. Derefter er drængrøften tørlagt. Vandstanden i søen er faldet betydeligt siden besigtigelserne i vinteren 1994, men der er dog stadig mindst 30 - 40 cm vand i søen. Ved drængrøftens nordvestlige tilløb til søen fandtes ingen betydelige foreskomster af trådalger, der kunne have været følgen af vandets øgede opholdstid i søen. Selve

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

4.

Esbjerg, den

søen er ligeledes stadig klarvandet.

Ved botanisk gennemgang er hovedsaglig de påvirkede arealer langs den nuværende sø's bredder, fandtes der foruden de forholdsvis almindelige plantearter på lignende naturtyper (bla. klokkelyng, smalbladet kæruld, hedelyng, blåtop, pors, revling og forskellige arter af tørvemos), også sjældne plantearter som klokkeensian, gul benbræk, rosmarinlyng og tuekæruld. Med undtagelse af hedelyng og revling er det alle plantearter, der typisk vokser i hedemosefattigkær og altså til en vis grad kan tåle (den forøgede) vanddækning. Iuer af hedelyng og revling er visse steder i mindre grad skadet af vinterens forøgede vandstand.

Da der ikke har været lejlighed til at undersøge området inden vandstandshævningen, skal det dog understreges, at det ikke er muligt at undersøge, om bestande af de mere sårbare arter er forsvundet som følge af projektet.

Vurdering

Grene Sande er et botanisk og landskabeligt meget varieret og værdifuldt naturområde. Det vurderes, at den forøgede vandstand i området næppe har skadet områdets naturlige vegetation i væsentlig grad, og at en permanent tilkastning af den syd-øst-gående drænggrøft derfor er en mulighed til at genskabe en større naturlig sø i Grene Sande. Det skal dog samtidig fastholdes at op-

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

5.

Esbjerg, den

stemningen jvf. brev af 30. juni 1994 ikke i nærværende projekt bør hæves over naturligt niveau og dermed gøres mere effektiv i ønsket om en endnu større sø. En evt. mere effektiv opstemning med ønske om at oversvømme betydeligt større arealer, skal indgå i en fornyet projektbeskrivelse med deraf efterfølgende effektivurderinger af vandstandsforhold, flora, fauna osv. Ribe Amt finder ligeldes fortsat, at opstemningen ikke bør gøres regulerbar, da det er ønskeligt, at søens vandstand svinger i takt med de naturlige årstidssvingninger. "

Efter de således foreliggende oplysninger meddeler Fredningsnævnet Randbøl Statsskovdistrikt dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 til for en 2 - årig periode, regnet fra den 1. januar 1995 til at fortsætte projektet med opstemning til en større sø i Grene Sande. Dispensationen er meddelt på vilkår, at der ikke i forsøgsperioden foretages yderligere opstemning udover den allerede etablerede opstemning af grøften til terræn to steder, og at den oprindelige tilstand reetableres ved forsøgsperiodens udløb.

Nævnets afgørelse kan senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 b, 2300 København Ø., af andrageren, Ribe Amt, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening, Skov- og Naturstyrelsen,

FREDNINGSNÆVNET

FOR
RIBE AMT

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

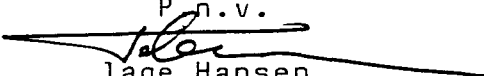
6.

Esbjerg, den

lokale foreninger og lignende, som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til Fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Naturklagenævnet.

P. n. v.

Tage Hansen

Skov- og Naturstyrelsen
8. kontor
Haraldsgade 53
2100 København Ø.

4467.01.

**Fredningsnævnets afgørelse
i
sagen om opstemning til
en større sø i Grene Sande.**

J.nr. 29/95

I en skrivelse af 17. november 1995 har Skov - og Naturstyrelsen, Randbøl Statsskovdistrikt, ansøgt fredningsnævnet om dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 21. april 1969 om fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn til at bibeholde en søflade, der i en forsøgsperiode er etableret på arealerne nedenfor Gyttegård golfbane nordvest for Billundvej

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 19. april 1996, hvor nævnet besluttede at imødekomme statsskovdistriktets dispensationsansøgning.

Sagens omstændigheder:

Ved brev af 10. januar 1966 anmodede Danmarks Naturfredningsforening fredningsnævnet for Ribe amt om at rejse fredningssag for et areal af Grene Sande i Gyttegård Plantage ca. 4 km. vest for Billund. Naturfredningsforeningen har som begrundelse for fredningen af arealet blandt andet anført:

....." Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvemosesamfund. Dette kær er over store flader ganske uberørt. Et enkelt sted er der spor af gammel tørvegravning, ligesom en afvandringsgrøft af ældre dato kan spores.

Det ovenfor beskrevne areal ligger på hedesletteterræn, men grænser umiddelbart op til den syd for liggende bakkeø. Ved foden af skråningen ligger de finest udviklede dele af det førømtalte hedekær.

Grene Sande yder enestående muligheder for at studere sandflugtens mekanik i et indsandsområde, dens omformning af landskabets topografi og ikke mindst dens samspil med vegetationen. Kærområdet indeholder vegetationstyper, som i vore dages Danmark er praktisk talt udryddede, og som endnu ikke er gjort til genstand for en moderne botanisk - økologisk analyse.

Hele arealet bør derfor såvel af undervisningsmæssige som naturvidenskabelige årsager søges bevaret i sin nuværende ubørte tilstand....."

Fredningsnævnet afsagde den 11. august 1967 kendelse om fredning af området med følgende begrundelse:

" Ved fredningsnævnets således truffede beslutning har nævnet i overensstemmelse med indholdet af naturfredningslovens § 1 i første række lagt til grund, at det pågældende område på grund af dets skønhed, beliggenhed og ejendommelighed har væsentlig betydning for almenheden, der dels fra den asfalterede kommunevej, dels ved færdsel ad de nedenfor omtalte stier vil kunne nyde den meget smukke og særprægede natur.

Nævnet har endvidere taget i betragtning, at det efter det oplyste også af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde må være overordentlig betydningsfuldt at bevare disse arealer, ligesom nævnet må være enig i Naturfredningsrådets opfattelse af, at de pågældende arealer er særligt egnede til at indgå i et midtjydsk naturparkområde med store rekreative kvaliteter.

Med hensyn til fredningens indhold fastsættes følgende

nærmere bestemmelser:

1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper i Grene Sande.
2. Dræning, udgrøftning eller andre ændringer af områdets grundvandstand må ikke foretages."

Sagen blev indbragt for Overfredningsnævnet, der den 21. april 1969 stadfæstede kendelsen med visse ændringer, der er uden betydning ved afgørelsen af det spørgsmål, fredningsnævnet skal tage stilling til.

Den 20. januar 1994 ansøgte statsskovdistriktet fredningsnævnet om dispensation til opstemning til en større sø i Grene Sande.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse i sagen den 11. marts 1994. Om denne besigtigelse er følgende anført i fredningsnævnets forhandlingsprotokol:

....." Mødt var:

For Randbøl Statsskovdistrikt, skovrider Steffen Jørgensen og skovfoged Nis Thomsen, begge Randbøl.

For Ribe Amt, biolog Lone Godske og arkitekt Ejler Jensen, begge Ribe.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite Susanne Pedersen, Grindsted.

.....

Skovrider Steffen Jørgensen forelagde sagen og oplyste, at Randbøl Statsskovdistrikt ønsker at foretage en opstemning til

en større sø i Grene Sande, der er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969, hvori det bl.a. hedder, " at dræning, udgrøftning eller andre ændringer af områdets grundvandsstand ikke må foretages ". Dog skal det være tilladt indenfor arealer omfattet af " afvandingssagen vedrørende Grene Å " at detailafvande arealerne, således at disse må benyttes til intensive græsningsarealer ". Projektets gennemførelse kræver derfor, at Fredningsnævnet meddeler statskovdistriktet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens 50, fra bestemmelserne i kendelsen.

Skovrider Steffen Jørgensen oplyste, at skovdistriktet er i besiddelse af ældre kort over området; det ældste kort viser, at området, hvor opstemningen skal foretages, var et vådområde omkring år 1800. Af et kort fra 1908 fremgår, at området er forsynet med vådsignatur, hvilket indicerer, at der er en temporær sø i området. Nyere kort har en tilsvarende signatur. Skovdistriktet har iagttaget området gennem årene og har konstateret, at der temporært opstår en sø nedenfor skrænten ved Gyttegård Plantage. Såvel Gyttegård Plantage som Råbjerg Hede, der ligger vest for plantagen, indgår i EF - fuglebeskyttelsesområdet for tinksmeden; der er i øjeblikket bestræbelser i gang form at for få Gyttegård Plantage og dermed Grene Sande ind under fuglebeskyttelsesområdet. Opstemningen til en større sø vil forbedre området som ynglested for tinksmeden og projektet falder derfor i tråd med intentionerne bag EF - fuglebeskyttelsesområdet.

Der foretoges besigtigelse af området, hvor skovdistriktet vil foretage opstemning til søen.

Skovrider Steffen Jørgensen oplyste, at der er foretaget dræning af området i 1935 og vand føres gennem drænrør til to grøfter. Statsskovdistriktet vil som et led i projektet undersøge, hvorledes drænrørene kan afskæres, så afledningen af vandet fra området kan stoppes, for at der kan skabes yderligere vand i området.

På forespørgsel oplyste skovfoged Nis Thomsen, at søen i øjeblikket er ca. 37 centimeter dyb, og at det - efter hans opfattelse - er den maksimale vandstand i området. Vandspejlet vil nu begynde at synke; søen har været fuldstændig forsvundet i de tidligere års tørre somre.

Skovrider Steffen Jørgensen tilføjede, at grundvandsstanden generelt stiger i øjeblikket og dermed opstår der søer i områder, som hidtil har været tørre eller kun temporært fugtige. Hvis drænene på Grene Sande og afløbene stoppes, vil naturen - som tidligere - selv regulere søens størrelse. Det er en af intentionerne bag projektet, at området op mod Billundvej oversvømmes, og at oversvømmelsen får et sådant omfang, at bevoksningen med pil oversvømmes, så pilene hindres i at skyde. Herved opstår der et åbent landskab svarende til det landskab, der oprindeligt prægede området.

På forespørgsel fra arkitekt Ejler Jensen bemærkede skovrider Steffen Jørgensen, at skovdistriktet ikke kan udtale sig om, hvorvidt søen skyldes opstigende grundvand eller overfladevand, der endnu ikke er afledt. Han tilføjede, at skovdistriktet ikke har foretaget en registrering af områdets planter, men at biologer i øvrigt har gennemgået området for at finde sjældne planter.

De mødte havde lejlighed til at udtale sig.

Susanne Petersen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening har gennemgået projektet, og at foreningen ikke nærer betænkeligheder ved dets gennemførelse.

Arkitekt Ejler Jensen bemærkede, at Ribe Amt skal meddele tilladelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til dets gennemførelse. Selvom amtet ikke kender konsekvenserne af projektet, er amtet dog positivt indstillet overfor planen om at foretage en opstemning, så der opstår en sø i området; amtet efterlyser imidlertid oplysninger om, hvor stort et areal søfladen vil dække.

Skovrider Steffen Jørgensen bemærkede, at det er hans vurdering, at søen ikke bliver større end den er nu. Da terrænet stiger mod vest i retning af Råbjerg Hede sætter landskabet en ydergrænse for søens størrelse. Hvis skovdistriktet får dispensation til at foretage opstemningen og at afskære drænene samt grøfterne, er der intet til hinder for, at der etableres et overløb ved Billundvej, så vandspejlets højde kan reguleres i påkommende tilfælde ".

Fredningsnævnet udsatte behandlingen af sagen med tilkendegivelse om, at nævnet var sindet at meddele skovdistriktet den ansøgte dispensation for en forsøgsperiode på 1 år, betinget af at amtet tillige meddelte tilladelse til projektets gennemførelse.

I en agterskrivelse af 20. maj 1994 meddelte Ribe Amt, natur- og planafdelingen statsskovdistriktet, at amtet var sindet at meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til projektets gennemførelse for en forsøgsperiode frem til den 31. december 1994.

I skrivelsen har amtet givet følgende beskrivelse af området og projektet:

"Området, hvor søen etableres, har karakter af hedemosefattigkær bl. a. med plantearterne blåtop og klokkelyng. Tidligere registreringer af områdets fattigkær indbefatter desuden sjældnere plantearter som klokkeensian, benbræk og rosmarinlyng, der alle er typiske for store, upåvirkede hedemosearealer. Amtet har ikke kendskab til, om de sjældnere arter forekommer på de arealer, der direkte er berørt af vandstandshævningen.

Før opstemningen var en stor del af arealet oversvømmet i vinterhalvåret, men ofte tørlagt i sommerhalvåret. Det er

Statsskovdistriktets ønske at fastholde en permanent vanddækning af området.

Vurdering:

Ribe Amt vurderer, at den nuværende opstemning af drængrøften giver en rimelig forøgelse af vandstanden i området, således at der skabes et varieret område med hede, hedemose, pilesump og eng. Opstemningen bør derfor ikke gøres mere effektiv med evt. efterfølgende endnu højere vandstand i området. Desuden bør der ikke etableres et egentligt stemmeværk, da det er ønskeligt, at vandstanden i søen svinger i takt med de naturlige årstidssvingninger. Sådanne årstidssvingninger i vandstanden er specielt vigtige for søers såkaldte "selvrensende effekt", når søerne er beliggende i næringsfattige områder som i det pågældende tilfælde.

Ribe Amt gør opmærksom på, at det er uvist om det vand, der danner søen, er afstrømningsvand fra oplandsarealerne, eller om søen er grundvandsfødt. Søens kommende forureningstilstand ved en permanent opstemning af drængrøften kan derfor ikke vurderes på det nuværende grundlag. Vinteroversvømmelserne med næringsrigt vand fra søens opland kan evt. forrykke balancen i hedevegetationen og skabe et større indslag af græsser (bølget bunke)....."

Det hedder endelig i skrivelsen, at en forsøgsperiode løbende til den 31. december 1994 gennemføres for at kunne observere de årlige vandstandsændringer i søen, samt for at observere vandkvaliteten i sommerhalvåret. Desuden er det ønskeligt fra Ribe Amts side at lave egentlige botaniske registreringer i området i det omfang, det er muligt i juli/august 1994.

Fredninsnævnet meddelte den 15. juni 1994 statsskovdistriktet den ansøgte dispensation til i en forsøgsperiode, der udløb den 31. december 1994, at foretage opstemning til en større sø i Grene Sande på vilkår, at der ikke i forsøgsperioden

foretoges yderligere opstemninger udover den allerede etablerede opfyldning af grøft til terræn to steder, og at den oprindelige tilstand reableredes ved forsøgsperiodens udløb.

Fredningsnævnet tilkendegav i sin afgørelse, at såfremt statsskovdistriktet på grundlag af erfaringerne i forsøgsperioden fandt, at forsøgsperioden skulle forlænges, skulle fornyet ansøgning herom indsendes til nævnet i god tid inden den 31. december 1994.

Ribe Amt meddelte i en skrivelse af 30. juni 1994 dispensation til projektets gennemførelse i forsøgsperioden.

Ribe Amt foretog herefter den 9. august 1994 en biologisk registrering i området. Om denne registrering har amtet oplyst følgende i en skrivelse af 15. august 1994:

....." Området er oprindeligt en mosaik af lyng/revling hede, græshede, hedemose og sø med en gennemgående drænggrøft. Denne mosaik findes stadig efter opstemning af drænggrøften, dog med den forskel at større dele af vegetationen nu forbliver vanddækket i længere tid hen på foråret/sommeren. Opstemningen er foretaget 2 steder på drænggrøften og der er på besigtigelsestidspunktet kun åbent vand indtil den vestligste opstemning. Derefter er drænggrøften tørlagt. Vandstanden i søen er faldet betydeligt siden besigtigelsen i vinteren 1994, men der er dog stadig mindst 30 - 40 cm vand i søen. Ved drænggrøftens nordvestlige tilløb til søen fandtes ingen betydelige forekomster af trådalger, der kunne have været følgen af vandets øgede opholdstid i søen. Selve søen er ligeledes stadig klarvandet.

Ved en botanisk gennemgang af hovedsagelig de påvirkede arealer langs den nuværende sø's bredder fandtes der foruden de forholdsvis almindelige plantearter på lignende naturtyper (bl.a. klokkelyng, smalbladet kæruld, hedelyng, blåtop, pors, revling og forskellige arter af tørvemos) , også de sjældne

plantearter som klokkeensian, gul benbræk, rosmarinlyng og tvekæruld. Med undtagelse af hedelyng og revling er det alle plantearter, der typisk vokser i hedemosefattigkær og altså til en vis grad kan tåle (den forøgede) vanddækning. Tuer af hedelyng og revling er visse steder i mindre grad skadet af vinterens forøgede vandstand.

Da der ikke har været lejlighed til at undersøge området inden vandstandshævningen, skal det dog understreges, at det ikke er muligt at undersøge, om bestande af de mere sårbare arter er forsvundet som følge af projektet.

Vurdering:

Grene Sande er et botanisk og landskabeligt meget varieret og værdifuldt naturområde. Det vurderes, at den forøgede vandstand i området næppe har skadet området naturlige vegetation i væsentlig grad, og at en permanent tilkastning af den syd - østgående drængrøft derfor er en mulighed til at genskabe en større naturlig sø i Grene Sande. Det skal dog fastholdes, at opstemningen jvf. brev af 30. juni 1994 ikke i nærværende projekt bør hæves over naturligt niveau og derved gøres mere effektiv i ønsket om en endnu større sø. En evt. mere effektiv opstemning med ønske om at oversvømme betydeligt større arealer, skal indgå i en fornyet projektbeskrivelse med deraf efterfølgende effektvurderinger af vandstandsforhold, flora, fauna osv. Ribe Amt finder ligeledes fortsat, at opstemningen ikke bør gøres regulerbar, da det er ønskeligt, at søens vandstand svinger i takt med de naturlige årstidssvingninger

I en skrivelse af 21. november 1994 ansøgte statsskovdistriktet fredningsnævnet om, at den tidligere meddelte dispensation blev gjort permanent eller fik et langt tidsforløb.

Efter fornyet behandling af sagen meddelte fredningsnævnet den 6. januar 1995 statsskovdistriktet dispensation til for en 2 - årig periode at fortsætte projektet med opstemning til en

større sø i Grene Sande. Dispensationen blev givet på de vilkår, der var fastsat i fredningsnævnets dispensation, meddelt den 15. juni 1994.

I en skrivelse af 27. februar 1995 meddelte Ribe Amt statskovdistriktet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til at bibeholde opstemningen til søen i en forsøgsperiode frem til den 1. januar 1997.

I en skrivelse af 17. november 1995 har statsskovdistriktet herefter ansøgt om yderligere dispensation til at bibeholde søen. I skrivelsen har statsskovdistriktet anført, at søen efter distriktets opfattelse stadigvæk er en bevaringsværdig, værdifuld forbedring af naturområdet.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 19. april 1996.

I mødet deltog skovfoged Nis Thomsen, Randbøl Statsskovdistrikt, biolog Jens Wahl, Ribe Amt, og Susanne Petersen, Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite Grindsted - Billund.

Om forhandlingerne under mødet er følgende anført i nævnets forhandlingsprotokol:

...." Fredningsnævnets formand oplyste, at Randbøl statsskovdistrikt har ansøgt fredningsnævnet om dispensation til varigt at bibeholde den opstemmede sø, der som et forsøg er etableret i Grene Sande.

Skovfoged Nis Thomsen oplyste, at statsskovdistriktet i den forløbne forsøgsperiode har haft etableret to opstemninger i den grøft, der afleder vandet fra arealerne nordvest for Bil-

lundvej. Der er herved nordvest for vejen opstået en søflade, hvis udstrækning har varieret med årstiden; søfladen er størst om foråret og efteråret, men den får ikke en større udstrækning end de to opstemninger betinger. Det har i forsøgsperioden vist sig, at søfladen har haft en gavnlig effekt for områdets dyre - og planteliv. Der er trods opstemningerne ikke sket forandringer i vådområdet sydøst for landevejen. Statsskovdistriktet har observeret, at der stod meget vand i området i efteråret 1995. Udstrækningen af dette område påvirkes heller ikke af opstemningerne, fordi afstrømning af store mængder vand fra arealerne nordvest for landevejen blot bliver ført gennem vådområdet ud i Grene Å, der er meget vandførende. Statsskovdistriktet har derfor besluttet at ansøge fredningsnævnet om dispensation til permanent at bibeholde søfladen og dermed vådområdet nordvest for landevejen.

På forespørgsel oplyste Nis Thomsen, at der ikke vil blive etableret yderligere opstemninger i grøften nordvest for landevejen end de to eksisterende; statsskovdistriktet påtænker imidlertid, såfremt søfladen må bibeholdes, at forstærke de to opstemninger.

Susanne Petersen bemærkede, at Danmarks Naturfredningsforening kan anbefale, at der meddeles statsskovdistriktet dispensation til permanent at bibeholde søfladen.

Jens Wahl oplyste, at statsskovdistriktet etablerede de to opstemninger og satte området under vand, inden amtet havde haft lejlighed til at foretage en nærmere undersøgelse og vurdering af områdets planteliv og vandkvaliteten. Amtet har efterfølgende vurderet området og har konkluderet, at den etablerede søflade ikke har haft nogen negativ påvirkning på områdets planteliv. På baggrund af erfaringerne fra forsøgsperioden har amtet overordnet set ingen bemærkninger til statsskovdistriktets dispensationsansøgning. Det er også amtets opfattelse, at ingen landskabelige hensyn taler imod, at fredningsnævnet meddeler statsskovdistriktet den ansøgte dispensation.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse af området...".

Fredningsnævnets afgørelse:

På baggrund af resultatet af den biologiske undersøgelse, Ribe Amt foretog af området i august 1994, og opstemningens betydning for områdets flora, de nu tilvejebragte oplysninger om søfladens udstrækning, samt det forhold, at det fremgår af ældre kortmateriale, at området tidligere har været et vådområde, og at opstemningen ikke har påvirket vådområdet øst for landevejen, finder fredningsnævnet, at en bibeholdelse af søfladen ved de to opstemninger af drængrøften ikke vil stride mod formålet med fredningen af Grene Sande, men tværtimod vil bidrage til at genskabe tidligere tiders vådområde. Fredningsnævnet meddeler derfor Randbøl Statsskovdistrikt dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 21. april 1969 til permanent at bibeholde søfladen i Grene Sande på vilkår, at der ikke foretages yderligere opstemninger udover den allerede etablerede opstemning af grøften til terræn to steder.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 b, 2300 København Ø, af andrageren, Grindsted Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Skov - og Naturstyrelsen samt lokale foreninger, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Projektet må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets dispensation ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Naturklagenævnet.

Fredningsnævnet for Ribe Amts Fredningskreds,
Esbjerg, den 26. april 1996.

Tage Hansen.

Skov- og Naturstyrelsen

8. kontor

Haraldsgade 53

2100 København Ø.

REG. NR 4467. 01.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
12 JAN. 1998

Fredningsnævnets afgørelse
i sagen om fældning af 6
træer langs Billundvej i det
fredede område ved Grene Sande.

(J. nr. 16/1997)

I en skrivelse af 30. april 1997 har Grindsted Kommune ansøgt fredningsnævnet om dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 til at fælde 6 træer langs Billundvej i Grene Sande, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 21. april 1969.

Fredningsnævnet har behandlet sagen og har besluttet at imødekomme kommunens dispensationsansøgning.

Om sagens nærmere omstændigheder er oplyst følgende:

I en skrivelse af 10. januar 1966 anmodede Danmarks Naturfredningsforening fredningsnævnet for Ribe Amt om at rejse frednings-sag for et ca. 800 m langt og 600 m bredt areal af Grene Sande i Gyttegård plantage ca. 4 km vest for Billund.

I skrivelsen har naturfredningsforeningen nærmere anført som begrundelse for sin anmodning om fredning:

" at arealet på alle sider er omgivet af nåletræs-plantninger. I arealets nordlige del ligger en meget smukt udviklet parabelklit, i hvis nordlige gren der stadig findes talrige " levende " vindbrud. På friske sandflader ses her den for vore indsande karakteristiske pionervegetation med hjælme, sandskæg, krybhvene, sandstar og mosset polytrichum pilosum. Parablens sydlige gren er lyngklædt og bevokset med spredte bjergfyr, mens en del skovfyr har indfundet sig omkring top-punktet. Udblåsningsfladen mellem parablens grene er udviklet som fugtig lynghede; også her vokser spredte bjergfyr og enkelte enebærbuske.

Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvemossamfund. Dette kær er over store flader ganske uberørt.....

Det ovenfor beskrevne areal ligger på hedesletteterræn, men grænser umiddelbart op til den syd for liggende bakkeø. Ved foden af skråningen ligger de finest udviklede dele af det føromtalte hedekær....."

Naturfredningsforeningens påstand gik i hovedtræk ud på at bevare indsandets naturlige overflade og vegetationstyper.

Fredningsnævnet imødekom ved kendelse, afsagt den 11. august 1967, anmodningen om fredning af det omhandlede areal. Fredningsnævnet har i sin begrundelse for gennemførelsen af fredningen anført blandt andet:

" Ved fredningsnævnets således truffede beslutning har nævnet i overensstemmelse med indholdet af naturfredningslovens § 1 i første række lagt til grund, at det pågældende område på grund af dets skønhed, beliggenhed og ejendommelighed har væsentlig betydning for almenheden, der dels fra den asfalterede kommunevej, dels ved færdsel ad de nedenfor omtalte stier, der tillige er vist på vedhæftede kort, vil kunne nyde den meget smukke og særprægede natur.

Nævnet har endvidere taget i betragtning, at det efter det oplyste også af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde må være overordentlig betydningsfuldt at bevare disse arealer, ligesom nævnet må være enig i Naturfredningsrådets opfattelse af, at de pågældende arealer er særligt egnede til at indgå i et midtjydsk naturparkområde med store rekreative kvaliteter ".

I forbindelse med fredningens gennemførelse fastsatte fredningsnævnet blandt andet følgende bestemmelser for det fredede område:

" 1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper i

Grene Sande.

.....

6. Ingen del af arealet må yderligere tilplantes. Selvsåede træer skal om fornødent kunne fjernes ved det offentliges foranstaltning og uden udgift for ejerne....."

Kendelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet, der ved kendelse afsagt den 21. april 1969, stadfæstede denne, dog med mindre ændringer.

I skrivelsen af 30. april 1997 har Grindsted Kommune ansøgt om dispensation til at fælde 6 vejtræer langs Billundvej. Kommunen har i skrivelsen blandt andet anført, at

" der er forekommet flere trafikfarlige situationer ved vejtræerne, som står meget tæt på kørebane-kanten. Samtidig er der ret snævert hvor der er træer på begge sider af vejen..."

Fredningsnævnets behandling af sagen:

I forbindelse med behandlingen af sagen har fredningsnævnet indhentet en udtalelse hos Ribe Amt, natur - og planafdelingen. I en skrivelse af 8. august 1997 har amtet blandt andet anført:

".....Det kan oplyses, at træerne langs Billundvej gennem det omhandlede område er omfattet af Grene Sande - fredningen (OFN's kendelse af 21. april 1969), hvorfor accept til rydning må ske via en § 50 - dispensation fra nævnet....."

De i kommunens henvendelse omtalte træer står formentlig på selve vejarealet/kommunevejen; men da tilstødende fredede arealer i dag administreres af Randbøl Statsskovdistrikt, vil man herfra foreslå, at distriktet inddrages i en vurdering af sagen, iden der " skrives til handling ". Amtet vil foreslå, at nævnet indkalder repræsentanter fra kommunen, skovdistriktet og amtet, således at man får en " bredere vurdering " - trafikalt, forstmæssig og fredningsmæssig - af forholdene på stedet. Billundvejens passage af Grene Sande - området er et meget smukt vejstykke, derfor bør der også indgå det aspekt i vurderingen af sagen, om man ved fældning langs vejen kan øge oplevelsen af

de fredede arealer. - Det kan tilføjes, at Billundvejen i den nye rapport om større nye vejanlæg i Billundområdet betegnes som en " turistvej "....."

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 31. oktober 1997. Følgende er anført i fredningsnævnets forhandlingsprotokol om mødet.

" Mødt var:

For Grindsted Kommune, planlægningsarkitekt Jørn Sørensen, Grindsted.

For Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, Anne Marie Ebbesen, Grindsted.

For Ribe Amt, Natur - og Planafdelingen, topograf Jørgen Ellegaard, Ribe.

Fredningsnævnets formand konstaterede, at der er sket behørig indkaldelse til nævnets møde i dag, og redegjorde kort for mødets baggrund.

Planlægningsarkitekt Jørn Sørensen oplyste, at Grindsted kommune har ansøgt fredningsnævnet om tilladelse til at fælde 5 træer, der står i Billundvejs sydøstlige side, og 1 træ, der står i vejens nordvestlige side; alle træerne er døende, og trafiksikkerhedsmæssige grunde kræver, at de fældes. Da træerne imidlertid er omfattet af kendelsen om fredning af Grene Sande med tilstødende områder, skal fredningsnævnet meddele dispensation hertil.

Topograf Jørgen Ellegaard bemærkede, at såfremt træerne langs vejen fældes, åbnes udsigten ind til de fredede områder omkring vejen. Dette hensyn taler for, at nævnet imødekommer kommunens dispensationsansøgning. Hertil kommer imidlertid, at træerne, der er døende, er den sidste del af en allébeplantning, som har omkranset denne del af Billundvej, som imidlertid er blevet forlagt, hvorfor træerne ikke længere er en naturlig afgrænsning af vejen; de fremtræder idag som spredtstående træer, der er i en dårlig tilstand, så de heller ikke er bevaringsværdige.

Anne Marie Ebbesen anførte heroverfor, at træerne er en del af vegetationen i området. De bør blive stående; kommunen bør i stedet etablere nogle trafikdæmpende foranstaltninger, for eksempel foranledige en hastighedsbegrænsning på Billundvej.

Fredningsnævnet besigtigede de 6 træer, kommunens ansøgning vedrører.

Fredningsnævnets formand sluttede forhandlingerne og optog sagen til afgørelse, der vil blive meddelt sagens parter ".

Statsskovrider Steffen Jørgensen, Randbøl Statsskovdistrikt, har meddelt fredningsnævnet, at skovdistriktet ikke har indvendinger mod, at de 6 vejtræer fældes.

Fredningsnævnets afgørelse:

Da en fældning af de 6 vejtræer, der er i en dårlig stand og ikke er en del af den naturlige vegetation i området, vil forbedre indkigget fra Billundvej til de fredede arealer langs vejen, hvilket hensyn indgik i fredningsnævnets begrundelse for at frede området, og i betragtning af at formålet med fredningen af Grene Sande ikke taler imod kommunens ansøgning, meddeler fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 Grindsted kommune dispensation til at fælde de 5 vejtræer i Billundvejs sydøstlige side og træet i vejens nordvestlige side.

Klagevejledning:

Denne dispensation kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K, af Grindsted Kommune, Ribe Amtskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Skov - og Naturstyrelsen, lokale foreninger og andre som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

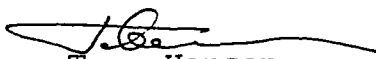
Fældningen af træerne må derfor ikke påbegyndes inden klagefris-

tens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets dispensation ikke udnyttes, førend afgørelsen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Fredningsnævnet for Ribe Amts fredningskreds,
Esbjerg, den 9. januar 1998.

Tage Hansen,
formand.

Skov- og Naturstyrelsen

8- kontor

Haraldsgade 53

2100 København Ø.

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL

Domhusgade 24, 6000 Kolding

76 31 96 38, mail: biran@domstol.dk

Vedr. fredningsnævnets j. nr. 51/2009: Ansøgning om dispensation til at anlægge en sti langs Billundvej fra Grene Å til Ørnsbjergvej ved Grene Sande.

Fredningsnævnet har modtaget en ansøgning af 10. oktober 2009 fra Billund Kommune om dispensation til at bygge en cykelsti langs Billundvej fra Grene Å til Ørnsbjergvej. Det er formålet med projektet at fremme gode og trafiksikre muligheder for gående og cyklende til naturområdet ved Grene Sande. Anlægsarbejdet skal udføres på arealer, der er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse 21. april 1969 om fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn. Det fremgår af frednings-bestemmelserne blandt andet, at arealerne skal bevares i deres "nuværende tilstand". Projektet kan derfor ikke gennemføres, medmindre fredningsnævnet meddeler dispensation.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har efter høring besluttet at meddele Billund Kommune dispensation til at gennemføre projektet på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund

Den 11. marts 1967 afsagde Fredningsnævnet for Ribe Amt kendelse om fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn. Kendelsen omfatter blandt andet arealerne omkring Billundvej.

Det hedder blandt andet i kendelsen:

”...

at arealet på alle sider er omgivet af nåletræsplantninger. I arealets nordlige del ligger en meget smukt udviklet parabelklit, i hvis nordlige gren der stadig findes talrige ”levende” vindbrud. På friske sandflader ses her den for indsande karakteristiske pionervegetation med hjælme, sandskæg, krybhvene, sandstar og mosset *Polytrichum pilosum*. Parablens sydlige gren er lyngklædt og bevokset med spredte bjergfyr, mens en del skovfyr har indfundet sig omkring toppunktet. Udblæsningsfladen mellem parablens grene er udviklet som fugtig lynghede; også her vokser spredte bjergfyr og enkelte enebærbuske.

Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvesamfund. Dette kær er over store flader uberørt. Et enkelt sted er der spor af en gammel tørvegravning, ligesom en afvandingsgrøft af ældre dato kan spores.

Det ovenfor beskrevne areal ligger på hedesletten, men grænser umiddelbart op til den syd for liggende bakkeø. Ved foden af skråningen ligger de finest udviklede dele af det føromtalte hedekær.

Grene Sande yder enestående muligheder for at studere sandflugtens mekanik i et indsandsområde, dens omformning af landskabets topografi og ikke mindst dens samspil med vegetationen. Kærområdet indeholder vegetationstyper, som i vore dages Danmark er praktisk talt udryddede, og som endnu ikke er gjort til genstand for en moderne botanisk-økologisk analyse.

Hele arealet bør derfor såvel af undervisningsmæssige som naturvidenskabelige årsager søges bevaret i sin nuværende uberørte tilstand..."

Under fredningsnævnets behandling af sagen foreslog Fredningsplanudvalget for Ribe Amt, at fredningsforslaget skulle udvides til at omfatte arealerne omkring "Præstesøen", der ligger sydøst for Grene Sande, samt arealet mellem søen og Grene Sande, fordi disse arealer rummer store naturværdier og har landskabelig sammenhæng med Grene Sande.

I et brev af 1. marts 1966 anførte Naturfredningsrådet blandt andet:

"...

at områderne udgør nogle af de sidste rester heder og indsander i vestenden af det landskab, som i middelalderen hed "Randbøl Hede", et vidtstrakt område i Midtjylland vest for Randbøl Kirke. Der er ganske vist fredet et værdifuldt større areal af Randbøl Hede syd for Frederikshåb Plantage, men på sidstnævnte areal ses ingen overgang mellem vegetation på bakke og hedeslette således som ved Utoft..."

Fredningsnævnet tog såvel den oprindelige som den udvidede fredningspåstand til følge.

Fredningsnævnet fastsatte blandt andet følgende fredningsbestemmelser for området:

"...

1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper i Grene Sande.

2. Dræning, udgrøftning eller andre ændringer af områdets grundvandstand må ikke foretages...

...

5. Afgravning eller aflæsning af materialer af enhver art er forbudt ...

6. Ingen del af arealet må yderligere tilplantes..."

Kendelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet og blev med nogle ændringer stadfæstet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969.

I brevet af 10. oktober 2009 har Billund Kommune anført blandt andet:

”...

Projektet ønskes gennemført for at fremme gode og trafik sikre muligheder for gående og cyklende adgang til skoven og naturområderne ved Grene Sande.

Vejstrækningen er en rutenummereret vejforbindelse mellem Billund og Hejnsvig med meget trafik.

Vejen er forholdsvis smal og levner ikke plads til de bløde trafikanter. Sammenholdt med at der køres med høj hastighed på vejen på trods af en lokal hastighedsbegrænsning ved Gyttegård, opleves dette som en hindring for tilgængeligheden til området fra Billund by.

Skov- og Naturstyrelsen Trekantsområdet og Gyttegård Golfklub støtter op om projektet sammen med Billund Kommune, og ønsker aktivt at tage del i projektet, da det fremmer tilgængeligheden til området for gående og cyklende. Projektet tilgodeser de tanker, skovdistriktet og golfklubben har i forhold til formidling af naturoplevelser og fremme af folkesundheden gennem naturoplevelser og sport.

I samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen er strækningen gennemgået for placering af anbefalet linieføring over statsskovens arealer, da stien forventes placeret udenfor vejens matrikel på en del af strækningen.

Skovdistriktets ønsker og forslag til stiens linieføring og belægning mv. er indarbejdet i det vedlagte tegningsmateriale...”

Det fremgår af sagens bilag, at cykelstien har en længde på 1.140 m, at den skal anlægges på ejendommen matr. nr. 4 am Trøllund by, Hejnsvig, og at anlægsarbejdet skal udføres på vestsiden/nordvestsiden af Billundvej.

I forbindelse med kommunens behandling af sagen har kommunen ansøgt Skov- og Naturstyrelsen om tilladelse til anlægsarbejdet efter skovloven.

I et brev af 8. oktober 2009 har Skov- og Naturstyrelsen meddelt tilladelse efter skovloven til projektets gennemførelse.

I brevet har Skov- og Naturstyrelsen nærmere beskrevet projektområdet. Følgende fremgår af brevet:

”Redegørelse for sagen

Med brev af 23. juni 2009 har Billund Kommune, Park og Vej, ansøgt om anlæg af en cykelsti langs Billundvej ved Grene Sande.

Skov- og Naturstyrelsen, Trekantsområdet har sammen med kommunen besigtiget strækningen og aftalt linieføring og belægning af stien.

...

Den største del af cykelstien går gennem et område med skov og hede/mose. Cykelstien er hovedsageligt grusbelagt, men ved den sydøstligste del af stien er der en stigning i terrænet som gør at stien er asfalteret. Stiens anlægsbredde er ca. 5 m og indenfor det fredskovpligtige areal er der en strækning på ca. 1.140 m dvs. 5700 kvm. i fredskov og dermed skal der udlægges 1,14 ha erstatningsskov.

Den planlagte cykelsti er placeret i St. Råbjerg og dele af ruten ligger i habitatområde H 74 Hedeområder samt Fuglebeskyttelsesområde F48. Ruten er ikke lagt i nærheden af kendte yngleområder for de fugle som er på udpegningsgrundlaget. I forhold til udpegningsgrundlagene for arter på stedet Tinksmød og Natravn, gælder det specielt for Tinksmøden, at den ikke længere yngler i området.

Da cykelstien er placeret langs en eksisterende vej, vurderes det på denne baggrund, at stien ikke kan få væsentlige negative virkninger på områdets udpegningsgrundlag.

EF-habitatsarter

Skov- og Naturstyrelsen har ikke kendskab til forekomsten af bilag IV arter på de arealer, der berøres af anlægget, hvilket ligeledes understøttes af vurderingen foretaget af Billund kommune.

Skov- og Naturstyrelsen skønner således, at anlægget ikke påvirker yngle- eller rasteområder for arter omfattet af bilag IV i EF-habitatsdirektivet.

...”

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har sendt sagen i høring hos Miljøcenter Ribe, Billund Kommune, Teknisk Forvaltning, Skov- og Naturstyrelsen Trekantsområdet, Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening med høringsfrist den 14. december 2009.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det ansøgt ikke strider mod formålet med fredningen.

Det areal, ansøgningen vedrører, er på vestsiden/nordvestsiden af Billundvej og er omfattet af kendelsen om fredning af Grene Sande med tilstødende arealer i Hejnsvig sogn.

Det fremgår af ansøgningen, at Billund Kommune ønsker anlægsarbejdet gennemført for at fremme gode og trafik sikre muligheder for gåendes og cyklisters adgang til skovene og naturområderne ved Grene Sande, og at de eksisterende trafikforhold opleves som en hindring for tilgængeligheden til området.

Fredningsnævnet lægger til grund, at anlægget af cykelstien alene indebærer et begrænset indgreb i det fredede område, navnlig fordi cykelstien anlægges i forbindelse med Billundvej, og at stianlæggets indflydelse på naturen derfor minimeres.

På denne baggrund vurderer fredningsnævnet, at anlægget af stien ikke strider mod formålet med fredningen af Grene Sande. Fredningsnævnet vurderer tillige, at hverken arbejderne i forbindelse med projektets gennemførelse eller cykelstiens tilstedeværelse vil resultere i nogen negative påvirkninger hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet.

Fredningsnævnet meddeler herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Billund Kommune dispensation til at gennemføre projektet på vilkår,

- at der ikke under anlægsarbejdet må ske beskadigelser på de fredede arealer,
- at gravearbejdet i forbindelse med anlæg af cykelstien så vidt muligt skal udføres fra Billundvej,
- at der skal udlægges køreplader, såfremt gravearbejdet skal foretages fra de fredede arealer på vest-siden/nordvestsiden af Billundvej, og tilsynsmyndigheden finder det nødvendigt,
- at opgravet materiale så vidt muligt genindbygges i stianlægget,
- at opgravet materiale, der ikke kan genanvendes indenfor projektområdet, deponeres efter Billund Kommunes anvisninger uden for det fredede område,
- at der sker fuldstændig reetablering af området efter gravearbejdet.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 2400 1360 København N, af Billund Kommune, Skov- og Naturstyrelsen Trekantsområdet, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Nordlig del,
Kolding, den 10. februar 2010.

Vagn Kastbjerg,
formand.

Denne afgørelse er sendt til:

Billund Kommune, Park og Vej

Billund Kommune, Teknisk Forvaltning, Jorden Rundt 1, 7200 Grindsted

Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe,

Skov - og Naturstyrelsen, Trekantsområdet, Gjøddinggård, Førstballevej 2, 7183 Randbøl,

Skov - og Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø,

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø,

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ formand Bent Krogsgaard Nielsen, Dalsøvej 47,
7200 Grindsted

Friluftsrådet, Scandiagade 13, 2450 København SV,

Friluftsrådets lokalafdeling v/ Lone Høgholt, Møllehusvej 32, Grejs, 7100 Vejle

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V.

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL

Domhusgade 24, 6000 Kolding

76 31 96 38, mail: biran@domstol.dk

Vedr. fredningsnævnets j. nr. 54/2009: Etablering af vådområde på ejendommene matr. nr. 1 b og 1 m Trøllund by, Hejnsvig

Fredningsnævnet har modtaget en ansøgning af 21. oktober 2009 fra PrimeNature A/S, Hestlundvej 21, 7323 Give, om dispensation til at etablere et vådområde omfattende genslyngning og udlæg af gydegrus i et tilløb til Grene å. Projektet berører ejendommen matr. nr. 1 b Trøllund by, Hejnsvig, der er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse 21. april 1969 om fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at arealerne skal bevares i deres "nuværende tilstand". Projektet kan derfor ikke gennemføres, medmindre fredningsnævnet meddeler dispensation.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har efter høring besluttet at meddele PrimeNature A/S dispensation til at gennemføre projektet på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Den 11. marts 1967 afsagde Fredningsnævnet for Ribe Amt kendelser om fredning af hedearealer omkring St. Råbjerg i Grene sogn og om fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn.

Kendelsen om fredning af fredning af Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig sogn omfatter blandt andet ejendommene matr. nr. 1 b og 1 m Trøllund, Hejnsvig.

Det hedder blandt andet i kendelsen:

”...

at arealet på alle sider er omgivet af nåletræsplantninger. I arealets nordlige del ligger en meget smukt udviklet parabelklit, i hvis nordlige gren der stadig findes talrige "levende" vindbrud. På friske sandflader ses her den for indsande karakteristiske pionervegetation med hjælme, sandskæg, krybhvene, sandstar og mosset *Polytrichum pilosum*. Parablens sydlige gren er lyngklædt og bevokset med spredte bjergfyr, mens en del skovfyr har indfundet sig omkring toppunktet. Udblæsningsfladen mellem parablens grene er udviklet som fugtig lynghede; også her vokser spredte bjergfyr og enkelte enebærbuske.

Arealets sydlige del er dækket af et stort fattigkær med meget smukt udviklede tørvesamfund. Dette kær er over store flader uberørt. Et enkelt sted er der spor af en gammel tørvegravning, ligesom en afvandingsgrøft af ældre dato kan spores.

Det ovenfor beskrevne areal ligger på hedesletten, men grænser umiddelbart op til den syd for liggende bakkeø. Ved foden af skråningen ligger de finest udviklede dele af det føromtalte hedekær.

Grene Sande yder enestående muligheder for at studere sandflugtens mekanik i et indsandeområde, dens omformning af landskabets topografi og ikke mindst dens samspil med vegetationen. Kærområdet indeholder vegetationstyper, som i vore dages Danmark er praktisk talt udryddede, og som endnu ikke er gjort til genstand for en moderne botanisk-økologisk analyse.

Hele arealet bør derfor såvel af undervisningsmæssige som naturvidenskabelige årsager søges bevaret i sin nuværende uberørte tilstand..."

Under frednævnets behandling af sagen foreslog Fredningsplanudvalget for Ribe Amt, at fredningsforslaget skulle udvides til at omfatte arealerne omkring "Præstesøen", der ligger sydøst for Grene Sande, samt arealet mellem søen og Grene Sande, fordi disse arealer rummer store naturværdier og har landskabelig sammenhæng med Grene Sande.

I et brev af 1. marts 1966 anførte Naturfredningsrådet blandt andet:

"...

at områderne udgør nogle af de sidste rester heder og indsander i vestrenden af det landskab, som i middelalderen hed "Randbøl Hede", et vidtstrakt område i Midtjylland vest for Randbøl Kirke. Der er ganske vist fredet et værdifuldt større areal af Randbøl Hede syd for Frederikshåb Plantage, men på sidstnævnte areal ses ingen overgang mellem vegetation på bakke og hedeslette således som ved Utoft..."

I en erklæring af 12. maj 1967 har Naturfredningsrådet udtalt om den foreslåede udvidelse af fredningsområdet:

"...

De engarealer af matr. nr. 1 b, der ligger i forbindelse med "Præstesøen" og nord og øst for denne, bør bevares i deres nuværende tilstand. Kan nævnet ikke tiltræde dette, kan engene eventuelt tillades afvandet mod, at de derefter kommer til at henligge som vedvarende græsningsarealer. Lyngbakkerne bør bevares i deres nuværende tilstand uden tilplantning, men kan gerne afgræsses i samme omfang som hidtil..."

Fredningsnævnet tog såvel den oprindelige som den udvidede fredningspåstand til følge og fredede blandt andet ejendommen matr. nr. 1 b Trøllund, Hejnsvig.

Fredningsnævnet fastsatte blandt andet følgende fredningsbestemmelser for området:

"...

1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper i Grene Sande.

2. Dræning, udgrøftning eller andre ændringer af området grunsvandstand må ikke foretages...

...

5. Afgravning eller aflæsning af materialer af enhver art er forbudt ...

6. Ingen del af arealet må yderligere tilplantes..."

Begge kendelser blev indbragt for Overfredningsnævnet og blev med nogle ændringer stadfæstet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969.

I brevet af 29. oktober 2009 har Lars Brinch Thygesen, PrimeNature A/S, anført blandt andet:

"...

Jeg er af Billund kommune blevet gjort opmærksom på at et areal, del af matr. nr. 1b og 1 m Trøllund By, Hejnsvig, hvor vi på lodsejeres anmodning planlægger et vådområde under VMP III ordningen, er beliggende inden for fredningen af "Grene Sande". PrimeNature ønsker hermed at søge om dispensation for fredningen på "Grene Sande og St. Råbjerg".

Etableringen af vådområdet indeholder vandløbsforbedringen i form af genslyngning og udlæg af gydegrus i vandløbet, der er et tilløb til Grene Å. Projektet vil forbedre vandløbskvaliteten, og arealerne i fredningen vil udelukkende blive positivt påvirket af projektet. De berørte arealer fremgår af bilag 1.

Vandløbets bundkote hæves, og vandets iltforhold bliver derved forbedret. Vandet bliver mere selvrensende, og vil skabe grundlag for en mangfoldig fauna og flora. Vandløbet har en B3 målsætning, svarende til karpefiskevand. Efter projektets udførelse vil det være realistisk, at vandløbet opnår en B1 målsætning, svarende til gyde- og opvækstområde for laksefisk. En forbedret vandløbskvalitet er en forudsætning for at vandløbet opfylder Vandramme-direktivets krav om en "god økologisk kvalitet." En beregning af arealernes kvælstoffjernelse er vedlagt i bilag 2.

Når vandløbets genslynges og bundkoten hæves, vil det skabe temporære oversvømmelser ved store afstrømninger. Dette vil genskabe den naturlige dynamik, der tidligere har været i engen jf. bilag 3 med historisk kort, hvor det fremgår at arealerne tidligere har været vådområde. Vandløbet vil blive projekteret således, at engens mest næringsfattige arealer undgår oversvømmelser, og ikke vil blive påvirket af projektet.

Området er også udpeget som Natura 2000 arealer. Tinksmeden er bl.a. udpegningsgrundlag for denne udpegning, og tinksmedens levevilkår vil blive forbedret af vådområdet, da fuglen i yngletiden er afhængig af, at arealerne ikke tørrer ud..."

Projektområdet ligger i habitatområde H 74 Hedeområder samt Fuglebeskyttelsesområde F48. Tinksmeden og Natravn indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har sendt sagen i høring hos Miljøcenter Ribe, Billund Kommune, Teknisk Forvaltning, Skov- og Naturstyrelsen Trekantsområdet, Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening med høringsfrist den 14. december 2009.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Det areal, ansøgningen vedrører, ligger øst for "Præstesøen" og er omfattet af kendelsen om fredning af Grene Sande med tilstødende arealer i Hejnsvig sogn. Projektet vedrører alene ejendommen matr. nr. 1 b Trøllund, Hejnsvig.

Det fremgår af ansøgningen fra PrimeNature A/S, at det er formålet med projektet at skabe et vådområde og forbedre tilløbet til Grene Å ved at genslynge tilløbet. I forbindelse med projektets gennemførelse skal der udlægges gydegrus i tilløbet, hvorved bundkvoten hæves. PrimeNature A/S har anført i ansøgningen, at genslyngningen af vandløbet og hævnningen af bundkvoten vil medføre temporære oversvømmelser af de omkringliggende enge ved store afstrømninger, som vil genskabe den naturlige dynamik, der tidligere har været på engarealet.

På denne baggrund vurderer fredningsnævnet, at der ved gennemførelsen af projektet sker en forbedring af naturværdierne i området i overensstemmelse med formålet med fredningen af Grene Sande og bemærkningerne fra Naturfredningsrådet. Fredningsnævnet vurderer tillige, at hverken arbejderne i forbindelse med projektets gennemførelse eller vådområdet vil resultere i nogen negative påvirkninger hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet.

Fredningsnævnet meddeler herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, PrimeNatur A/S dispensation til at gennemføre projektet, på vilkår,

- at der ikke under gravearbejdet må ske beskadigelser på de fredede arealer,
- at der efter tilsynsmyndighedens bestemmelse skal udlægges køreplader på adgangsvejene til graveområdet, såfremt forholdene gør det påkrævet,
- at der udlægges køreplader på engen, hvor gravearbejdet skal udføres, for at beskytte arealerne,
- at opgravet materiale så vidt muligt genindbygges i nedlagte vandløbsstrækninger,
- at opgravet materiale, der ikke kan genanvendes indenfor projektområdet, deponeres efter Billund Kommunes anvisninger uden for det fredede område,

og

- at der sker fuldstændig retablering af området efter gravearbejdet.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 2400 1360 København N, af PrimeNature A/S, Skov - og Naturstyrelsen Trekantsområdet, Billund kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af

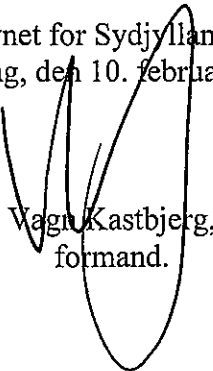
klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Nordlig del,
Kolding, den 10. februar 2010.

Vagn Kastbjerg,
formand.

Denne afgørelse er sendt til:

PrimeNature A/S, Hestlundvej 21, 7323 Give.

Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe,

Skov - og Naturstyrelsen, Trekantsområdet, Gjøddinggård, Førstballevej 2, 7183 Randbøl,

Skov - og Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø,

Billund Kommune, Teknisk Forvaltning, Rådhuset, Jorden Rundt 1, 7200 Grindsted

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø,

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomité v/ formand Bent Krogsgaard Nielsen, Dalsøvej 47, 7200 Grindsted

Friluftsrådet, Scandiagade 13, 2450 København SV,

Friluftsrådets lokalafdeling v/ Lone Høgholt, Møllehusvej 32, Grejs, 7100 Vejle

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V.

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets sagsnummer 13/2015: Ansøgning fra Billund Kommune om dispensation til at etablere 2 til 3 holme på Grene Sande for at opnå optimal pleje af ensian blåfugl.

Fredningsregisteret: 04467.01 - Grene Sande

Ansøgningen:

Fredningsnævnet har modtaget en ansøgning fra Billund Kommune om dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969, om fredning af hedearealerne omkring St. Råbjerg og Grene Sande til at etablere 2 til 3 holme for at skabe en særlig mikro topografi for ensian blåfugl. Holmene vil fremstå som forhøjninger i terrænet og opbygges af afskrælet hedemateriale fra de omliggende arealer.

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 1, at arealerne skal bevares i deres "nuværende tilstand, derunder indsandets naturlige overfladeformer ... i Grene Sande".

Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til, om der kan dispenseres til afskrælningen af hedearealerne og etableringen af holmene.

Sagen er behandlet på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet meddeler Billund Kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, til at foretage afskrælningen og til at etablere op til 3 holme i det fredede område.

Vilkårene for dispensationen

Der gælder følgende vilkår for dispensationen:

1. Afskrælningen skal foretages med maskiner på bæltter og skal udføres så skånsomt som muligt og uden at efterlade vedvarende kørespor på arealet.
2. Afskrælning må ikke foretages, hvor der står klokke-ensian.
3. Holmenes dimensioner må ikke overstige (lxbxh) 2 m x 1 m x 0,5 m.

4. Holmene skal anlægges som vist på kortbilag 1 og på den lokalitet, som fremgår af oversigtskortet; kortene er vedhæftet denne afgørelse.
5. Afskrælet materiale, der ikke benyttes til etablering af holmene, skal deponeres uden for det fredede område.

Sagens baggrund:

Billund Kommune rettede i mail, sendt den 7. april 2015, henvendelse til fredningsnævnet om foranstaltninger, der skulle iværksættes på Grene Sande for at sikre optimale levesteder for den sjældne ensian blåfugl, som findes på Grene Sande.

Kommunen skriver i mailen blandt andet:

”...

Vi har tidligere kontaktet Fredningsnævnet vedrørende pleje på hedearealerne Grene Sande...

På Grene Sande er der en meget sjælden sommerfugl, ensian blåfugl. Sommerfuglen har her det sidste indlandslevested i Danmark. Førhen var ensian blåfugl udbredt og fandtes i en række hedelavninger i kommunen og i Midtjylland. Bestanden er for nedadgående i Grene Sande så derfor har Billund Kommune indgået et samarbejde med Naturstyrelsen Trekantområdet samt Københavns Universitet for at få den optimale pleje for ensian blåfugl i området.

Det vurderes at det ene område hvor der er mange klokke ensian, er for vådt til at værtsmyren kan overleve. Derfor vil det være fordelagtigt at etablere små holme ca. ½ meter højere end terræn og to meter lange. Holmene skal etableres af afskrælet materiale fra området og afskrælning og holme må kun ske i områder med lav botanisk værdi. Holmene er små og vokser til med naturlig vegetation. Holmene kommer til at ligge i kanten af det flade areal og der hvor der i dag er monokultur af blåtop. Det vurderes at blåtop også med tiden vil dominere holmene. Billund Kommune vurderer at holmene ikke vil skade det landskabelige.

Der er vedhæftet en tidligere afgørelse fra Fredningsnævnet, et udkast til en dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 og en mail til Københavns Universitet. I mailen til Københavns Universitet er der et kort ”close up”, her kan I se hvad der er blevet anbefalet af eksperter fra KU.

...

Her kommer uddrag af den danske rødliste:

Kriteriedokumentation	
National status:	Ensianblåfugl lever i hedemoser og fugtige partier i sure moser, hvor larvens værtsplante klokke-ensian vokser. Æggene lægges på knopper af værtsplanter og larven lever den første tid i frøkapslen. Senere forlades planten, og larven adopteres af en stikmyre, i Danmark arterne <i>M. ruginodis</i> , <i>M. rubra</i> eller evt. <i>M. scabrinodis</i> , hvorefter sommerfuglelarven fuldfører sin udvikling i myreboet.

Arten er stadig udbredt i Jylland, men forsvinder fra lokaliteterne efterhånden som de drænes og/eller vokser til med birk og fyr. Den er aldrig fundet på øerne.

Det skal bemærkes, at nyere genetiske undersøgelser antyder, at arten måske består af to eller flere arter eller næsten-arter. Desuden har Danmark sandsynligvis den største del af de stadig intakte populationer i Europa, hvorfor der især bør gøres en indsats for at bevare artens levesteder.

..."

Fredningsnævnet anmodede i brev af 12. maj 2015 Billund Kommune om supplerende oplysninger.

Fredningsnævnet anfører i brevet:

"...

Billund Kommune har rettet henvendelse til fredningsnævnet om etablering af nogle holme på Grene Sande for at få en optimal pleje af ensian blåfugl, som har sit sidste indlandslevested på Grene Sande.

Etableringen af holmene kræver terrænændringer, der ikke kan gennemføres uden dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969 om fredning af hedearealerne omkring St. Råbjerg og Grene Sande, fordi fredningen er en status quo-fredning, der som udgangspunkt forbyder terrænændringer.

Jeg skal anmode Billund Kommune oplyse hvor mange holme, der skal etableres, og angive på et kort, hvor holmene skal være.

Hvis målene på holmene afviger fra de mål, som fremgår af kommunens brev, skal de endelige mål oplyses.

Da holmene skal opbygges af afskrælet materiale fra området, skal kommunen oplyse, hvor store arealer, der skal afskrælles, og hvor disse arealer er.

Arbejdet skal foregå på et hedeareal. Kommunen skal derfor oplyse, hvorledes arbejdet skal udføres for ikke at ødelægge landskabet..."

Billund Kommune oplyste herefter i mail af 27. maj 2015 supplerende om ansøgningen, at

"...

Normal procedure for afskrælning er at blåtoppen bliver slået 1 til 2 gange, så den fylder mindre, herefter bliver arealet afskrælet. Det afskrælede materiale bliver normalt kørt væk fra området. Der afskrælles så blåtop rødderne fjernes ca. 5-10 cm under tue niveau. I dette særlige tilfælde ønskes der at etablere 2-3 holme. Herved skabes der et særligt mikro topografi som gør at værtsmyren kan indfinde sig.

Afskrælningen skal ske hvor der er klokke-ensian, hvorved de formentlig kan sprede sig til de nye afskrælede arealer. To bånd som er 3 meter bredde og henholdsvis 18 og 23 meter lange skal afskrælles. Der etableres 2-3 holme alt efter hvor materialer der er, hvis der mere materiale køres det bort fra området.

Billund Kommune vurderer at de to bånd ikke vil være synlige fra grusvejen og holmene hurtigt vokser til med naturlig vegetation hvorved de ikke skæmmer landskabet.

Tørveskrælning er en almen kendt plejemetode og er blevet brugt flere gange blandt andet på Randbøl hede...”

Det fremgår i øvrigt af oplysningerne fra Billund kommune, at der er evidens for, at tørveskrælning har en positiv effekt på reproduktion af klokke-ensian, og at det er forventeligt, at tørveskrælning med tiden tillige har en positiv effekt for ensian blåfugl.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har i høringsbrev af 9. oktober 2015 anmodet Naturstyrelsen, Billund Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 26. oktober 2015.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod ansøgningen.

Fredningsnævnets begrundelse for dispensationen:

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det er formålet med fredningen af Grene Sande og de tilstødende hedearealer omkring St. Råbjerg at bevare indsandets naturlige overfladeformer og vegetationstyper. Afgravning af materialer af enhver art er forbudt.

I betragtning af formålet med projektet og projektets sammenhæng med de plejeforanstaltninger, som skal iværksættes på Grene Sande for at genskabe hedelyngen, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen at dispensere til afskrælningen og etableringen af holmene for at sikre levesteder for ensian blåfugl, der er optaget på den danske rødliste, og artens fortsatte bestående på Grene Sande.

Fredningsnævnet meddeler derfor dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, til projektets gennemførelse på de vilkår, der er anført ovenfor.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.
-

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førstestansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, nordlig del

Kolding, den 4. december 2015

Vagn Kastbjerg

formand

Denne afgørelse med bilag er sendt til:

Naturstyrelsen/København, nst@nst.dk

Billund Kommune, att.: Mads Olsen – Mail: MANO@Billund.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø - dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, att.: Bent Krogsgaard Nielsen – kbk@turbopost.dk

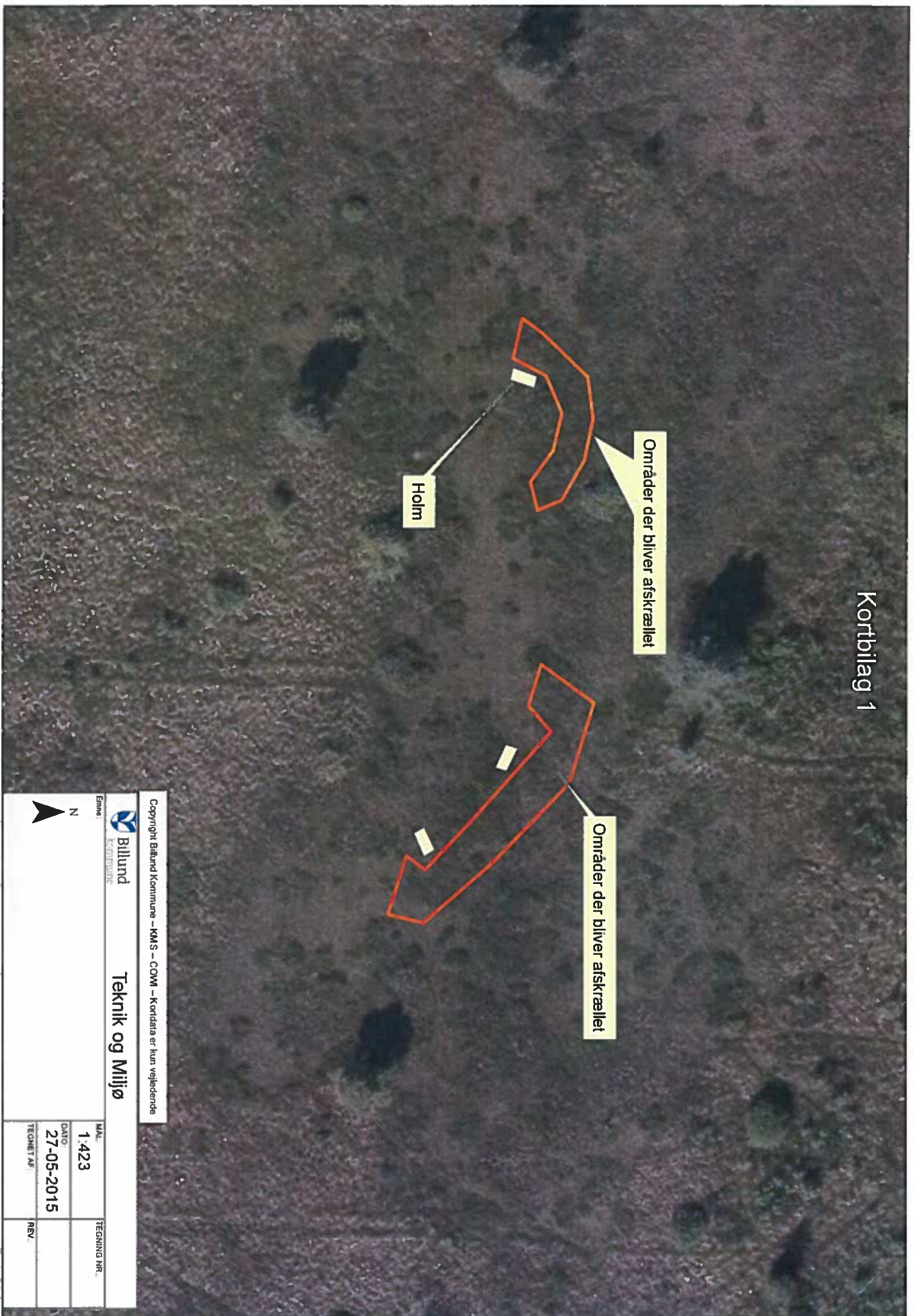
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV – fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet c/o Lone Høgholt – trekantsomraadet@friluftsradet.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V – natur@dof.dk

DOF Kolding – kolding@dof.dk

Kortbilag 1

Copyright Billund Kommune – KMS – COWI – Kortdata er kun vejledende

Teknik og Miljø

Emne:

N

MAJ 1.423

TEGNING NR.

DATE: 27-05-2015

TEKNET AF:

REV.

Oversigtskort

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-85-2016: Ansøgning fra Billund Kommune om dispensation til at asfaltere en del af cykelstien langs Hejnsvigvej fra Hejnsvig til Billund.

Fredningsregisteret: Reg. nr. 04467.01 - Grene Sande.

Ansøgningen:

Fredningsnævnet har den 19. december 2016 modtaget en ansøgning fra Billund Kommune om dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 21. april 1969, om fredning af hedearealer omkring Råbjerg i Grene sogn og Grene Sande med tilstødende områder i Hejnsvig Sogn til at asfaltere en del af cykelstien langs Hejnsvigvej.

Overfredningsnævnets kendelse er en landskabsfredning, der skal sikre landskabets tilstand på fredningstidspunktet.

Fredningsbestemmelserne, der fremgår af Overfredningsnævnets kendelse, indeholder forbud mod bortgravning af eller aflæsning af materialer i fredningsområdet.

Cykelstien ligger i habitatområde H 74 Hedeområder samt Fuglebeskyttelsesområde F 48.

Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til, om der kan meddeles Billund Kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, fra Overfredningsnævnets kendelse til asfalteringen af cykelstien og i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, om en dispensation vil stride mod Danmarks forpligtelser i forhold til de regler, der gælder for EF-Habitatområderne.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets afgørelse:

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningsnævnet meddeler Billund Kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, til at asfaltere cykelstien langs Hejnsvigvej.

Begrundelsen for afgørelse fremgår af afsnittet ”Fredningsnævnets begrundelse og resultat”.

Vilkår for dispensationen:

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

- Der må ikke under anlægsarbejdet ske beskadigelser på de fredede arealer.
- Gravearbejdet i forbindelse med asfalteringen af cykelstien skal så vidt muligt udføres fra Billundvej.
- Der skal udlægges køreplader, såfremt gravearbejdet skal foretages fra de fredede arealer, og tilsynsmyndigheden finder det nødvendigt.
- Afgravet materiale skal efter Billund Kommunes anvisninger deponeres uden for det fredede område.
- Der skal ske fuldstændig retablering af området efter anlægsarbejdets afslutning.

Hvis vilkårene ikke overholdes falder dispensationen bort, og tilstanden skal retableres.

Sagens baggrund:

Fredningsnævnet meddelte den 10. februar 2010 Billund Kommune dispensation til at anlægge en dobbelttrettet cykelsti langs Hejnsvigvej inden fredningsområdet. Cykelstien forbinder Hejnsvig med Billund og er anlagt over en del af ejendommen matr. nr. 4 am Trøllund by, Hejnsvig, der ejes og forvaltes af Naturstyrelsen.

Billund Kommune anførte i ansøgningen blandt andet, at kommunen ønskede at anlægge cykelstien for at fremme gode og trafiksikre muligheder for gåendes og cyklisters adgang til skovene og naturområderne ved Grene Sande, og at de eksisterende trafikforhold oplevedes som en hindring for tilgængeligheden til området.

Det fremgår af ansøgningen af 19. december 2016, at cykelstien, der er befæstet med stenmel, skal asfalteres over en strækning på 1,2 km, fordi stenmelet eroderer og løber sammen visse steder; en del cyklister vælger derfor at cykle på Hejnsvigvej. Cyklister, der cykler fra Billund mod Hejnsvig og kører ud på vejbanen, bliver ”fanget af et autoværn i rabatten, så de er forhindrede i at komme tilbage på stien”. Den strækning, der forvolder sikkerhedsmæssige problemer, er ca. 1,2 km.

Det fremgår endvidere af ansøgningen, at Billund Kommune derfor ønsker at asfaltere cykelstien, og at Naturstyrelsen støtter projektet.

Under behandlingen af ansøgningen om dispensationen til at anlægge cykelstien anførte Skov- og Naturstyrelsen i brev af 8. oktober 2009 om anlægsarbejdets betydning for udpegningsgrundlaget:

”...

Den planlagte cykelsti er placeret i St. Råbjerg og dele af ruten ligger i habitatområde H 74 Hedeområder samt Fuglebeskyttelsesområde F48. Ruten er ikke lagt i nærheden af kendte yngleområder for de fugle som er på udpegningsgrundlaget. I forhold til udpegningsgrundlagene for arter på stedet Tinksmed og Natravn, gælder det specielt for Tinksmeden, at den ikke længere yngler i området.

Da cykelstien er placeret langs en eksisterende vej, vurderes det på denne baggrund, at stien ikke kan få væsentlige negative virkninger på områdets udpegningsgrundlag.

EF-habitatsarter

Skov- og Naturstyrelsen har ikke kendskab til forekomsten af bilag IV arter på de arealer, der berøres af anlægget, hvilket ligeledes understøttes af vurderingen foretaget af Billund kommune.

Skov- og Naturstyrelsen skønner således, at anlægget ikke påvirker yngle- eller rasteområder for arter omfattet af bilag IV i EF-habitatsdirektivet...”

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har i høringsbrev af 17. januar 2017 anmodet Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning - Miljøstyrelsen - København, Billund Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Jægerforbund om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 31. januar 2017.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod ansøgningen.

Fredningsnævnets begrundelse for afgørelsen

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det er formålet med fredningen af arealerne omkring Råbjerg i Grene sogn og Grene Sande at bevare de landskabelige og botaniske værdier i området.

Fredningsnævnet meddelte den 10. oktober 2009 Billund Kommune dispensation til at anlægge en dobbeltrettet cykelsti langs Hejnsvigvej.

Fredningsnævnet lagde i afgørelsen af 10. oktober 2009 til grund, at anlægget af cykelstien alene ville indebære et begrænset indgreb i det fredede område, navnlig fordi cykelstien skulle anlægges i forbindelse med vejen, og at cykelstiens indflydelse på naturen derfor minimeres.

Fredningsnævnet vurderer, at ændringen af cykelstiens overflade fra en belægning med stenmel til en asfaltbelægning vil være en beskeden ændring af tilstanden i fredningsområdet og uden betydning for oplevelsen af landskabet

På denne baggrund vurderer fredningsnævnet, at asfaltering af cykelstien ikke vil stride mod formålet med fredningen af Grene Sande.

Skov- og Naturstyrelsen vurderede i forbindelse anlægget af cykelstien projektets betydning for habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet og konkluderede, at cykelstien ikke ville resultere i negative påvirkninger af de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet.

Fredningsnævnet finder, at denne vurdering kan lægges til grund ved stillingtagen til, hvorvidt asfalteringen af cykelstien vil resultere i negative påvirkninger for de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for området.

Da indgrebet er af mindre vidtrækkende betydning end anlægget af cykelstien, vurderer fredningsnævnet, at asfalteringen af cykelstien ikke vil medføre nogen negativ påvirkning for arterne og naturtyperne, der indgår i udpegningsgrundlaget for området.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Billund Kommune dispensation til at asfaltere cykelstien på de vilkår, der fremgår under afsnittet ”Vilkår for dispensationen”.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal Billund Kommune rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En tilladelse må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at en tilladelse bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Kolding, den 7. april 2017

Vagn Kastbjerg

formand

Denne afgørelse er sendt til:

Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning – mail: svana@svana.dk

Billund Kommune - mail: mano@billund.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø – mail: dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, att.: Bent Krogsgaard Nielsen – mail: kbk@turbopost.dk

Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV – mail: fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet c/o Lone Høgholt – mail: trekantsomraadet@friluftsradet.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V – mail: natur@dof.dk

DOF Kolding – mail: kolding@dof.dk

Danmarks Jægerforbund – mail: sager@jaegerne.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL

sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

fredningsnaevn.dk/fredningsnaevnene/syddjylland-nordlig-del/

c/o Retten i Kolding, Kolding Åpark 11, 6000 Kolding

Den 6. oktober 2024

Sagsnr. FN-SJN-23-2024 (Fredningsregisteret, reg.nr 04467.01).

Afgørelse om dispensation til at etablere et nedsivningsanlæg på ejendommen Billundvej 46, 7250 Hejnsvig.

Fredningsnævnet har 26. april 2024 fra Billund kommune modtaget en ansøgning om tilladelse til at etablere et nedsivningsanlæg på ejendommen Billundvej 46, 7250 Hejnsvig matr.nr. 4a, Trøllund By, Hejnsvig.

Fredningsnævnet har efter høring behandlet sagen på skriftligt grundlag og besluttet at meddele dispensation.

Begrundelsen for afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Afgørelsen er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningen

De arealer, som ansøgningen vedrører, blev fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 21. april 1969 om fredning af Grene Sande.

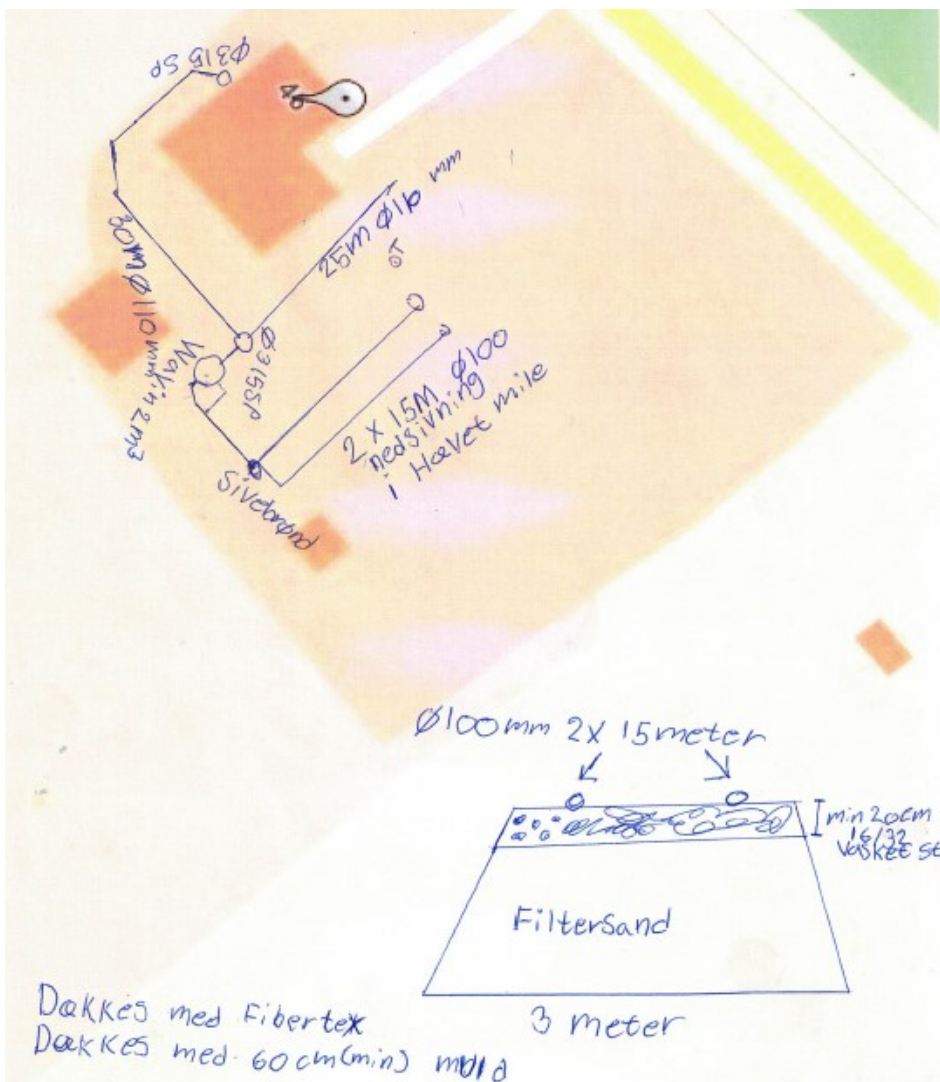
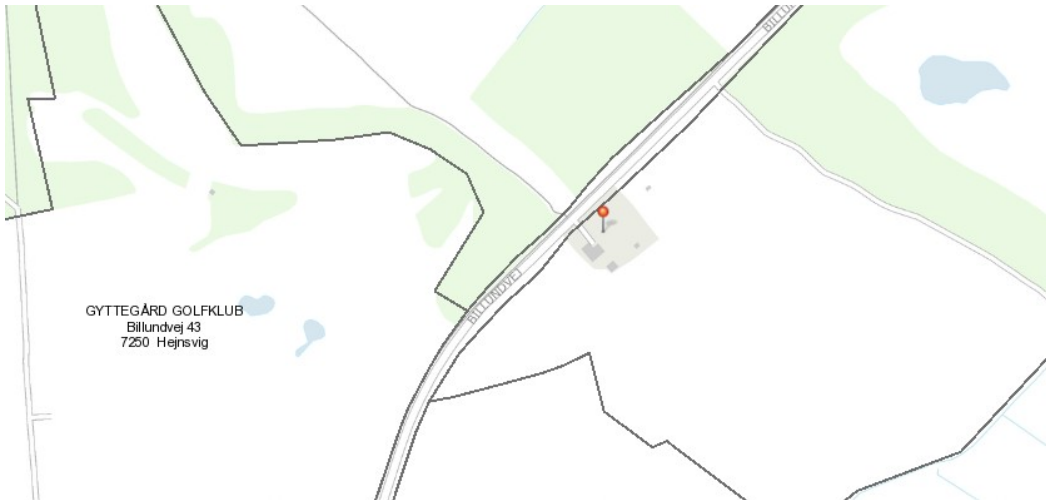
Det er formålet med fredningen at bevare de landskabelige og botaniske værdier i området.

Efter fredningsbestemmelser skal de fredede arealer bevares i tilstanden på tidspunktet, hvor fredningssagen blev rejst. Fredningsbestemmelserne indeholder blandt andet forbud mod ændringer i terrænet og terrænformerne og forbud mod enhver form for bebyggelse, opstilling af skure, boder, master og lignende skæmmende indretninger.

Ansøgningen

Det fremgår af ansøgningen blandt andet, at det nye nedsivningsanlæg ønskes etableret, da den eksisterende løsning på ejendommen fører til uhygiejniske forhold. Nedsivningsanlægget vil være delvist nedgravet, men dog 1 meter over terræn.

Nedsivningsanlæggets placering fremgår af følgende billeder:

Hørings svar

Der er ikke ved høringsfristens udløb modtaget hørings svar.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningen betyder, at det ansøgte projekt kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet vurderer efter sagens oplysninger, herunder det ansøgte karakter, og nævnet kendskab til området, at en dispensation ikke vil være i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Efter baggrunden for det ansøgte, og da det ansøgte projekt ikke vurderes at få nogen uheldig indvirkning på landskabet eller naturen i området, vurderer fredningsnævnet, at det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, hvorfor der meddeles dispensation.

En dispensation må efter naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2 bortfalder dispensationen, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og

- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk. Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Vagn Kastbjerg
Suppleant for formanden